

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 35
20/2020
16. máj 2020

Ludovít Štúr

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

Cena 0,60 €

PUBLICISTA LUDOVÍT ŠTEVKO
O POUČENIACH Z PANDÉMIE
Strana 4.

SRBSKÉ PARLAMENTNÉ VOĽBY
V DOŠŤ DUSNEJ ATMOSFÉRE
Strana 5.

ČÍNSKY VELVYSLANEC SUN LIJE
EXKLUZÍVNE PRE NAŠ TÝŽDENÍK
Strana 6.

O VOJENSKOM UMENÍ
SOVIETSKÝCH VELITEĽOV
Strana 8.

KAROL BÓRIK – PRVÝ KAPITÁN
SLOVENSKÝCH DOBROVOĽNÍKOV
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Čím viac mám informácií o koronavíruse, nie som si istý, že má svet vrchol pandémie za sebou. Akoby sme si ho adoptovali. Mnohí už nesledujú médiá, riešia svoj bežný život. Akoby obavy pominuli. Ľudia krízu zvládajú. Spočiatku mali obrovský strach, aby neochoreli. To, čo nám však pred nákazou pomáha, nie je iracionálny strach, ale to, čo proti nej reálne robíme. Panika v žiadnom prípade nie je faktorom, ktorý by bol v prevencii akéhokoľvek ochorenia ničím účinným.

Kríza začala vo veľkom generovať pekné reči o príležitosti na mnoho zmien. Zelená energia, klimatická zmena, návrat k ľudskosti, odklon od spotrebného života, konzumu, sebazpoznanie... Toto sa deje po vojnách. My možno zabudneme už o tri dni. Zmeny sú podmienené utrpením, prežitím straty, donútením každého pochopiť bezmocnosť a materiálne i osobné straty. To sa nestalo. Obávam sa, že sa spoločnosť znovu vráti ku konzumnému spôsobu života – a ešte k väčšiemu. Asi nenastane žiadna nirvána. Každý ideológ si do tejto krízy a pokrízového vývoja premieťa vlastné túžby. Jeden hovorí, ako táto kríza bude viesť k smrti kapitalizmu a návratu k socializmu, iný snívá o páde globalizmu a návrate k národným štátom 19. storočia, rôzni ezotérici zase o tom, ako sa rozpadnú všetky systémy a ľud osvieti.

Pandémie boli a budú. Aj táto bude trvať pár mesiacov. Vlády nalejú miliardy do ekonomiky na urovnávanie škôd, čoskoro vzlietnu lietadlá a všetko sa vráti do globalizovaného sveta. Národné štáty sú momentálne dobré, lebo Únia nemá stopercentné kompetencie v takýchto situáciách, a preto aj sklamala na začiatku problému. Dnes potrebujeme reálne vízie, zmeny, reformy. Sme v období, keď je nutné premyslieť si, ako sa vrátiť do normálneho života. Posilniť pripravenosť zdravotníctva a obnoviť ekonomické aktivity vrátane uvoľnenia situácie na hraniciach. Napokon koronavírus ukáže, či sme partnermi v liečbe v boji s touto pandémiou a či sme mali a máme politikov s víziou a so štátnickým nadhľadom. Uvedomujem si, že čokoľvek napíšeme o pandémii dnes už zajtra nemusí platiť.

Dušan PIRŠEL

R - 2020021

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

ISSN 0862-8823
20
9 770862 882007

Padlí v druhej svetovej vojne získali Zlatú cenu ustanovizne in memoriam

Siedmi statoční z Matice slovenskej

Veronika MATUŠKOVÁ – Foto: Marko GAJDOŠ

Slovensko si pripomenulo sedemdesiate piate výročie ukončenia jednej z najtragickejších udalostí ľudstva. Osobitne sa do spomienky zapojila Matica slovenská. Sedem maticiarov, ktorí zahynuli v druhej svetovej vojne v boji proti nacizmu, ocenila siedmeho mája 2020 najstaršia kultúrna ustanovizňa Slovákov in memoriam. Zlatú cenu MS a pamätné listy MS si na neverejnom oceňovaní v Parku sv. Cyrila a Metoda pred sídelnou budovou MS v Martine prevzali predstavitelia štyroch obcí a miest. Potomkovia, ktorých sa podarilo kontaktovať, si ocenenia prevezmú pri inej príležitosti.

S myšlienkou oceniť padlých maticiarov, ktorých by sme mohli nazvať aj sedem statočných, prišiel predseda MS Marián Gešper: „Životy, charaktery a napokon obetovanie sa v boji proti nacizmu a za slobodu slovenského národa svedčia o vysokej morálnej úrovni siedmich významných maticiarov. Pre Maticu slovenskú je ich ocenenie pri príležitosti sedemdesiateho piateho výročia ukončenia druhej svetovej vojny obzvlášť dôležité. Verím, že sme opäť prispeli k tomu, aby si téma významu kultúry pre Slovensko a demokraciu získala väčšiu pozornosť.“ Oceňovanie prebehlo bez verejnosti a v obmedzenom režime za prísnych hygienických podmienok podľa pokynov ÚVZ. „Veľmi ma mrzí, že tu potomkovia padlých maticiarov nemôžu byť s nami. Prispôbili sme sa však situácii a ocenením in memoriam sme sa pridali k viacerým pietnym aktom kladeniam vencov, ktoré v uplynulých dňoch prebehli v réžii štátu i samospráv,“ doplnil M. Gešper.

POHNUTÉ OSUDY

K najznámejším oceneným členom MS patrí Viliam Pauliny, ktorý bol riaditeľom Národnej banky v Banskej Bystrici, za prvej Československej republiky pôsobil ako poslanec parlamentu v Prahe a bol zakladajúcim členom MS a členom Miestneho odboru MS v Banskej Bystrici. Po

Niektorí členovia Matice slovenskej počas 2. svetovej vojny aktívne vstúpili do boja proti fašizmu na strane slovenských povstalcov. Národná ustanovizňa 7. mája 2020 pri príležitosti 75. výročia ukončenia najväčšieho vojnového konfliktu v histórii ľudstva ocenila tých, ktorí počas odporu prišli o život. Ceny prevzali príbuzní alebo zástupcovia samospráv (na fotografií), v ktorých obeť vojny pôsobili.

potlačení SNP ho nacisti zavliekli do Nemecka, kde bol za neznámych okolností zavraždený. Ocenenie prevzal starosta jeho rodnej obce Slovenské Pravno Pavol Grusmann. Podobný osud mal ďalší maticiar Anton Prídavok, priekopník rozhlasového vysielania na Slovensku, člen Miestneho odboru MS v Košiciach a organizátor maticného života v Prešove, ktorý zomrel na následky mučenia nacistami len štyri dni po skončení vojny. Maticnú cenu prevzal primátor jeho rodného mesta Kežmarok a posla-

nec NR SR Ján Ferenčák. „Chcem sa poďakovať Matici slovenskej, že si spomenula na svojich členov, ktorí boli hrdinami druhej svetovej vojny.“

OBRAZY AKO SPOMIENKA

Každý národ potrebuje mať svojich hrdinov, ktorých zásady a ideály môžu inšpirovať ďalšie generácie. V Kežmarku budeme šíriť odkaz nášho rodáka a maticiaru Antona Prídavka,“ priblížil primátor. Na následky vojnových útrap zomrel aj Juraj Janoška, rodák z Liptovskej Sielnice,

zakladajúci člen MS, člen Miestneho odboru MS v Trnave a syn predsedu MS Jura Janošku, a to len osemnásť dní pred koncom vojny. Jozef Bučko, rodák zo Slatiny nad Bebravou, evanjelický farár v Turčianskom Svätom Martine a člen Miestneho odboru MS v Turčianskom Svätom Martine, zahynul dokonca dva dni pred koncom vojny v koncentračnom tábore Ebensee v Rakúsku. Ocenenie prevzal evanjelický farár Milan Kubík, ktorý sa prihovril s krátkou modlitbou. Martinčan Ivan Ďurička, organizátor divadelného života a člen Miestneho odboru MS v Turčianskom Svätom Martine, zomrel počas núteného transportu po leteckom útoku.

HLAS VYSIELAČA

Ocenenie za Eduarda Bullu, divadelného herca a člena MO MS v Turčianskom Svätom Martine, ktorého taktiež odvliekli do Nemecka, kde za neznámych okolností zomrel, prevzal zástupca primátorky jeho rodného mesta Prievidze Ľuboš Jelačič. Posledným oceneným bol Ladislav Sára, organizátor kultúrneho života a člen miestnych odborov MS v Brezne a Banskej Bystrici, ktorý zomrel počas náletu na väzenský transport do koncentračného tábora. Cenu MS prevzal starosta jeho rodnej obce Podbrezová Ladislav Kardhordó.

3 OTÁZKY PRE:

MUDr. Vladimíra BALOGHA, pedagóga a zdravotníckeho odborníka

Nezakrývať mínusy v odbornosti nedostatkom lekárov

• Dnes bojujeme proti pandémii koronavírusu. V prvej linii je slovenské zdravotníctvo. Aký je register hlavných problémov, ktorým sa má vládna zostava venovať v oblasti zdravotníctva?

Stratifikácia nemocníc, evidentný nedostatok financií v systéme, značné personálne deficity, nesolidárny návrh na riešenie platieb za poisťencov štátu a nový návrh systému správcovstva na riadenie zdravotného poisťovníctva... To je len časť podstatných problémov.

• Nemyslíte si, že by najprv bolo treba v rezorte poriadne upratať, odhaliť nedostatky, presadiť odbornosť a najmä odpolitizovať celý systém a potom prí-

padne robiť nové opatrenia? Je zrada, že samotné ministerstvo zdravotníctva je v područi najmä inžinierov technokratov?

Áno, zásobujú nás rôznymi analýzami a číslami, ale odkiaľ ich majú nevedno. Dodnes však nevieme povedzme stanoviť reálne nákladové sumy na výkony v zdravotníctve, takže prevládajú len a len odhady. Nerozumím tejto ekonomickej kreácii a z toho plynúcich návrhov, ktoré predkladajú verejnosti. Okrem toho na všetky zmeny sú potrebné tiež financie, to nám akosi pri týchto futurologických predpovediach uniká...

• Zo štatistiky OECD vyplýva, že dvetisícosemsto našich lekárov pôsobí v ČR a údaje

tisícdeväťsto v iných krajinách. To sú v tejto situácii hrozivé čísla.

Zaráža, že k tejto problematike nepočujú nejaké rázne návrhy a opatrenia, ba ani v období predvolebného boja sme ich nepočuli. Rezidenčný program asi nebude stačiť na tento problém a získavanie lekárov zo zahraničia má tiež svoje nedostatky. Mínusy v odbornosti nemôžeme prechádzať len preto, že máme personálne problémy a riešime to len ich dočasným zaradením do praxe. Možno by bolo vhodnejšie urobiť priamo nábor záujemcov o štúdium medicíny v týchto krajinách a v rámci bilaterálnych dohôd doriešiť tento problém, asi by to bolo efektívnejšie. Len aj na toto treba financie.

Zhovárala sa Eva SISKOVÁ
Foto: archív V. B.

V SNN 21/2020
SI PREČÍTAŤE

- Stanislav HÁBER: Ak máme slobodné srdce, môžeme spoznať mnohé tajomstvá sveta
- Významný cisársko-kráľovský astronóm Maximilián HELL sa narodil pred tristo rokmi
- Ročne zmiznú umelecké diela v státisícovej hodnote, polícia však ťahá za kratší koniec

Zlomok prostriedkov na koronavírus by zachránil viac ťažšie chorých

Na rakovinu umiera viac ľudí než na Covid-19

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Ilustračné foto: internet

Podľa štatistík z posledných rokov rakovina na Slovensku každý rok pripraví o život takmer štrnásťtisíc ľudí. Každý deň až deväťdesiatštyri chorých na rakovinu pribudne a tridsaťosem ľudí zomrie! Odborníci aj verejnosť v zrkadle posledných týždňov sa nahlas začínajú pýtať, koľkým ľuďom chorým na rakovinu by sa dalo zachrániť život, keby sa na Slovensku podobne ako pri súčasnej pandemickej chorobe COVID-19 rozbehli skríningové testy pre dvetisíc až päťtisíc ľudí denne aj v prípade prevencie a odhaľovania onkologických ochorení.

„Na riešenie následkov koronavírusu je na našom území v súčasnosti vyčlenených 1,5 miliardy eura. Keby sme z toho dostali aspoň päť percent na skrining kolorektálneho karcinómu, mohli by sme tak zachrániť až dvetisíc ľudí,“ hovorí Jana Pifflová-Španková, prezidentka Občianskeho združenia Nie rakovine.

■ KRUTÁ REALITA

Pretože napríklad rakovina hrubého čreva a konečníka by nemusela byť smrteľná, ak by sme ju zistili včas. Realita je však taká, že zo štyritisíc ľudí, ktorí na ňu u nás ročne ochorejú, polovica zomrie. A to bolo v čase pred koronavírusom! Ten zastavil

Rakovina hrubého čreva je čo do počtu úmrtí pre Slovákov nebezpečnejšia choroba ako Covid-19.

slubne sa rozbiehajúce skriningy, teda cieľené a preventívne vyhľadávacie ochorenia v širokej populácii. Aj politici by si asi už mali uvedomiť, že tu dávno

zúri pandémie onkologických ochorení, ktoré neprestali pribúdať len preto, lebo niekto sa tvári, lebo niekto si pred nimi zakrýva oči.

Len pomaly sa opäť rozbiehajú skriningy kolonoskopie, ale bolo by potrebné ľudí upokojiť, začať situáciu uvoľňovať, aby sa zas pacienti začali dožadovať vyšetrení, pretože teraz sa ambulanciam neraz zbytočne vyhýbajú.

„Testy na okultné krvácanie tiež stoja, lebo tie sú v rukách všeobecných lekárov ako súčasť preventívnej prehliadky pre ľudí od päťdesiatich rokov. V tejto situácii sa totiž preventívne prehliadky takisto odsúvajú,“ hovorí Jana Pifflová-Španková. „Každá štvrtá kolonoskopia sa končí pozitívnym nálezom. Tri až päť percent pozitívnych testov má už kolorektálny karcinóm, štyridsať percent pozitívnych testov na okultné krvácanie má polypy, ktoré sa môžu zvrhnúť na nádor, ale keď ich odstránime, nebude z toho rakovina,“ pokračuje prezidentka patientskej organizácie a upozorňuje, aby sa v prehnanej starostlivosti len o jednu zdravotnícku problematiku, a to je COVID-19, nezapúšťalo na tie ďalšie.

Ďalší skrining, a to krčka maternice, spustil štát v novembri minulého roka. „Test je k dispozícii v ambulancii gynekológa, no informačná kampaň sa neurobila, takže o tom málokto vie,“ vysvetľuje. „My ako patientske združenie sme preto plánovali roz-

behnúť kampaň, aby sa o tom vedelo, bohužiaľ, pre koronavírus ju presúvame na jeseň.“

■ STAGNUJE SKRINING

Pred korunou sme na Slovensku ročne zachytili do tritisíc pacientok s karcinómom prsníka. Väčšina žien si niečo našla a prišla. Lenže teraz sa boja alebo ich návštevu lekári odsúvajú, pretože nie sú akútnymi prípadmi. Navyše skriningové vyšetrenia, ktoré prepláca štát a mohli by zachrániť tristo žien, čo už prišli neskoro, momentálne stagnujú.

Stav výskytu a dosahu rakoviny na ľudí je v našej krajine alarmujúci a problém dlhodobo pretrvávajú. Korona ho ešte zhoršila. „Keď sme chceli televízne spoty pred správmi s pozvánkou na prevenciu – nedalo sa. O covide sa vysielajú spoty dokola. Pán Boh zaplať... Ale koľko životov sme tak už mohli zachrániť pred rakovinou a nedalo sa,“ zamýšľa sa Jana Pifflová-Španková. „Koľko sme ich mohli ochrániť povinným skriningom, systematickým vpúšťaním moderných liekov, technológií, modernizovaním pracovísk... Teraz sa môžeme legitímne pýtať, či a kedy boj s rakovinou budeme konečne brať rovnako vážne ako boj s koronavírusom?“

Ako jediní na svete chováme dlhodobo päť čistokrvných plemien koní

Národný žrebčín v znamení storočnice

Štefan ZLATOŠ – Foto: Emil SEMANCO

Minister pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR Ján MIČOVSKÝ spolu s ministerkou kultúry Natáliou MILANOVOU otvorili tohtoročnú sezónu v Národnom žrebčine v Topoľčiankach. Aj bez návštevníkov, čo zaviniла karanténa, bola prípravou na budúcoročnú storočnicu.

„Každá vyspelá krajina si udržiava kultúrne dedičstvo vo forme chovu koní prostredníctvom štátnych žrebčínov a žrebčincov. Som rád, že aj na Slovensku máme žrebčín, ktorým sa môžeme pyšiť. Musíme si však chrániť to, čo tu máme, a to aj v týchto časoch. Zvieratá nie sú stroje, ktoré sa dajú vypnúť vtedy, keď by sa nám to možno hodilo. Ich životy sú závislé od starostlivosti ľudí. Chválim a vážim si preto prácu zamestnancov národného žrebčína a ich odhodlanie počas pandémie koronavírusu,“ povedal pri tej príležitosti Ján Mičovský.

Národný žrebčín v Topoľčiankach vykonáva službu vo verejnom záujme

v oblasti chovu koní od roka 1921. Vedie plemennú knihu pre štyri plemena koní.

■ ŽIVÝ POKLAD

Zabezpečuje poradenskú činnosť v chove pre súkromných chovateľov, organizuje odborné semináre a chovateľské ukážky. Poskytuje komplexné služby v oblasti reprodukcie, pričom prevádzkuje insemináčno-reprodukčné centrum a spermobanku s vyše štyritisíc hlbokozmrazenými insemináčnými dávkami najzaujímavejších žrebčov. Žrebčín v Topoľčiankach ročne organizuje do dvadsať chovateľských a športových podujatí. So svojou jedinečnou hipologickou expozíciou na Slovensku je

miestom veľkého turistického záujmu, ktoré ročne navštívi okolo päťdesiat tisíc turistov. Národný žrebčín je aj miestom štátnej reprezentácie, navštevujú ho domáci i zahraniční predstavitelia verejného a spoločenského života na najvyššej úrovni.

„Naš Národný žrebčín v Topoľčiankach je jediným žrebčínom na svete, ktorý chová päť čistokrvných plemien koní, využívaných a testovaných aj v športe. Jeho jedinečné postavenie chovateľskej autority vo svetovom meradle potvrdzuje aj chov troch plemien, chovaných ako génové rezervy. Chovu historicky významných a ohrozených druhov koní plemien lipican, hucul

Žeby kónská závisť? Lipicany z Topoľčianok vo voľnom výbehu... na paši a v štvorzáprahoch v parádnych kočoch s hosťami, čo náš národný žrebčín v hojnóm počte navštevujú.

a shagya-arab sa tu nesmierne darí. Narodilo sa tu už vyše osemtisícdesaťtisíc vzácných žriebät,“ vyzdvihol Michal Horný, riaditeľ Národného žrebčína Topoľčianky, š. p.

■ NIELEN KONE

Žrebčín sa venuje aj chovu hospodárskych zvierat a poľnohospodárstvu. Ročne tak podnik dokáže vyprodukovať až milión litrov krávkového mlieka, dvadsaťpäťtisíc litrov ovčieho mlieka, tisícdvadostať ton sena, tisícpäťsto ton slamy, tritisícsto ton senáže a siláže a deväťsto ton ovsu, pšenice a kuku-

rice. Národný žrebčín budúci rok oslávi storočnicu. V týchto dňoch sa uchádza o zápis plemena koní lipican do Reprezentačného zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva UNESCO. Spoločnú nomináciu pod názvom Tradície spojené s chovom koní plemena lipican podalo 25. 3. 2020 v Paríži osem krajín – Bosna a Hercegovina, Chorvátsko, Maďarsko, Rakúsko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko a Taliansko. Túto spoločnú nomináciu koordinovalo Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky spolu s mestom Lipica.

VŠIMLI SME SI

Ktorýsi politik neuvážlivo povedal, že na východe nič nie je. Zrejme to bolo v rozrušení, lebo prehľad mu nechýba. A ak mu ho neupierame, mohol si spomenúť aspoň na tunajšie vody a pramene, ktoré sú čoraz viac ceneným prírodným bohatstvom...

Nový kríž tým, čo sa zaslúžili o vrty minerálnych prameňov v kúpeľoch Nová Lubovňa.

Nebudeme sa v tomto krátkom príspevku venovať Zemplínskej Šírave, Morškému oku, Starine, Domaši alebo Ružinu, vodopádom, jazerám a riekam, ale iba minerálnym prameňom na severnom Spiši, lebo len v málokterom slovenskom regióne je ich toľko ako právu tu. V okrese Stará Lubovňa ich evidujú vyše sedemdesiat, najviac – rovných dvadsať v katastri obce Vyšné Ružbachy, kde sú aj známe liečebné kúpele. Osem minerálnych prameňov je pri obci Sulín, odkiaľ putuje na pulty obchodov známa Sulinka. Šesť prameňov je v Novej Lubovni a po dlhoročnej „degustáčnej skúsenosti“ s rôznymi tunajšími „šľavami, kyselkami, smerdžonkami, vajcovkami“ by som odprisahal, že najlepšie sú práve tieto. Lubovníanka spod Hromovca sa dá piť, až človek naozaj nevie kedy prestať... Tak síce propaguje reklamný slogan minerálku Budiš, ale novolubovníanske žriedlo sa desaťročia chváli samo. Spoznal a ochutnal som prameň Andrej, vyvierajúci z briezka nad potokom Lubovníanka v čase, keď tu ešte stáli kúpeľné objekty, čo si pamätali slávu levočských Probstnerovcov. Ako mladí umelci sme tu na krajinárskom kurze v roku 1972 zaháňali sucho v hrdle (po mierne prehýrených večeroch) pri Emilii, Márii aj Alfrédovi, keď sme sa nabažili „smädu po živote“ pri dievčatách z uherskohradištkej umeleckej priemyslovky... Odtvtedy tu vďaka takému skvelému hydrogeológovi, ako bol RNDr. Michal Zákovič alebo rozhľadený manažér Ing. Miloš Varga, pribudli ďalšie vrty, pramene Veronika a Sissy, plnička Lubovníanky... A nedávno aj kríž na ich pamiatku, že sa o tie pramene zaslúžili. Lebo voda bude onedlho to najcennejšie bohatstvo! Dar nebies...

Text a foto: Emil SEMANCO

Vzácný dar z nebies

Kamenní strážcovia v hradobných múroch pevnosti na Poľskej bráne

Maskaróny z ruín Čičvianskeho hradu

Nad obcou Sedliská v okrese Vranov nad Topľou sa týčia zrúcaniny Čičvianskeho hradu. Hrad postavili na prelome 13. a 14. storočia ako strážny na priemyku Poľská brána. Bránil a chránil túto časť Zemplína a zároveň bol správnym sídlom rozsiahleho rovníkenného panstva, ku ktorému vtedy patrilo vyše šesťdesiat obcí.

V 16. storočí bol hrad aj sídlom archivu Zemplínskej stolice a prechodným miestom konania župných snemov. V čase stavovských a náboženských vojen ho jeden z dvoch vtedajších uhorských kráľov Ján Zápoľský dobyl a vypálil. Hrad sa po renovácii stal miestom ubytovania časti hostí na veľkolepej svadbe Františka Nádašdyho a Alžbety Bátoriovej v neďalekom Vranove. Keďže Zigmund II. Druget bol stúpencom kráľa Leopolda I. Habsburského hrad najskôr dobyli povstalecké vojská Imricha Tököliho a v roku 1714 vojská Františka II. Rákociho, pre ktoré sa stal základňou na ich vojenské výpady. Vtedy ho aj opravili. Veliteľ rákociovských povstalcov František Barkóci v roku 1711 vydal hrad cisárskym vojskám, ktoré ho zbúrali. V súčasnosti jeho zrúcaniny rekonštruujú členovia občianskeho združenia Pro futuro hradu Čičva.

Napriek spomínaným dejom a fatálnym okolnostiam zrúcaniny hradu Čičva stále pôsobia majestátne. Ich zaujímavosťou sú aj kamenné ozdoby, tzv. maskaróny. Podľa riaditeľa spomínaného

obnovného združenia Lubomira Hutku ide o kamenársky prvok,

ČO INÍ NEPIŠU

Miesto, kde je zvláštny maskarón na hrade Čičva a jeho detail...

najčastejšie znázorňujúci ľudskú alebo zvieraciu hlavu. Prvý, na fasáde severovýchodnej bašty, je

zo 14. storočia a pôvodne slúžil ako päťová konzola gotickej rebrovej klenby. Na súčasné miesto sa pravdepodobne dostal pri spevňovaní hradných múrov v 15. storočí. Keďže vplyvom poveternostných podmienok je zvetraný, ťažko určiť, či ide o zvieraciu hlavu, alebo tvár človeka. Ďalší neskorogotický maskarón z 15. storočia zobrazuje mužskú tvár s bradou a je umiestnený na fasáde západnej steny zrúcaniny hradu. Na tunajších hradných múroch sa vraj nachádza aj tretí maskarón. Ten však doteraz nenašli ani členovia združenia, ktorí hrad rekonštruujú. Okrem ozvláštnenia vzhľadu zrúcanín hradu mali pôvodne maskaróny odstraňovať jeho prípadných nežiaducich návštevníkov. Pre súčasných sú zase možnosťou hľadať, nájsť a zachytiť ich pomocou fotografického aparátu či mobilu. Aj keď to vôbec nie je ľahké a hľadanie maskarónov v masive zrúcanín či ruín, ak vás na ich presnú lokalizáciu priamo neupozorní sprievodca, je ako povestné hľadanie ihly v kope sena.

Marián ŠIMKULIČ
Foto: Lubomír HUTKA

NÁZORY

Už pol minúty po dvanástej

Ivan BROŽÍK

Holandania nahádzali milióny tulipánov a ruží na hnoj. Pandémia, povieme si, a možno akurát tak mávneme rukou. Ale poďme bližšie k západným susedom – Čechom. Tony zelenej papriky tam povyvážali producenti na kompostoviská s argumentom, že nedokážu tak lacno produkovať ako krajiny, kde sú inak usporiadané dotácie a odkiaľ sa preto dovážať oplatí. Tú papriku jednoducho obchod nechcel, vraj je drahá. Mimochodom, zelená paprika je mimoriadne bohatý zdroj vitamínu C, ten je zas najdôležitejší v podpore imunity a tá nás ochraňuje pred možnou nákazou. A skúste dnes kúpiť umelý (a oveľa menej na zdravie organizmu účinný) vitamín C v lekárni. Iba ak predražený u priekupníkov.

Môžeme nazrieť aj do Veľkej Británie, kde zhnila tohtoročná

úroda špargle a ten istý osud čaká aj jahody. V krajine, kde je momentálne viac ako dvadsať percent obyvateľov na sociálnych dávkach, sa z požadovaných päťdesiatich tisíc sezónnych pracovníkov ponúko na práce na poli celých dvesto.

Pandémia celkom viditeľne zmenila aj potravinový cyklus. To, čo sa nám zdalo samozrejme – zájsť do supermarketu a nakúpiť si tam čokoľvek od výmyslu sveta, zrazu nebude samozrejme a niekedy možno nebude vôbec. Lebo „to“ nemá kto dopestovať.

Veľmi rýchlo to pochopili napríklad v susednom Rakúsku. Okrem pandemickej legislatívy sa ani tam parlament nezaobrá ničím iným. S jednou výnimkou. Na začiatku mája prijal zákon o tom, že s okamžitou platnosťou nesmie byť ani meter rakúskej bonitnej

pôdy – rozumej cennej, úrodnej, predaný nijakému developerovi, iba produkčnému poľnohospodárovi. Takisto ten zákon takúto pôdu chráni v tom zmysle, že sa na nej okrem produkcie potravín nesmie iným spôsobom podnikáť.

KOMENTÁR

Ešte polopatistickejšie – možno na nej iba chovať hospodárske zvieratá alebo pestovať hospodárske plodiny.

A ako je to na Slovensku? Gazdovia roky upozorňujú na to, že sa u nás berú dotácie doslova za „ničnerobenie“ s pôdou. S trvalým trávnatým porastom zarobíte oveľa rýchlejšie a oveľa viac ako s chovom dobytka, prípadne s produkciou mlieka. A ak už aj niečo do pôdy zasejete, výhodnejšie je posiať dve tretiny slovenských

lánov repkou, ako pestovať na nich potravinovú zeleninu.

Ekonomovia, poľnohospodári, klimatológovia, ekoaktivisti a množstvo ďalších odborníkov roky upozorňujú na neúnosnosť stavu, že si slovenskú pôdu prvej bonitnej triedy necháme zastávať zahraničnými automobilkami a logistickými centrami. Alebo že ju hoci nie priamo, ale s minimálnymi okľukami môžeme predať do zahraničia, a to už si na nej môžeme rovno postaviť golfové rezorty, ak budeme chcieť, lebo „nedotknuteľnosť vlastníckeho práva“.

Možno aj viac ako dvadsať rokov počúvame dnes už frázu o tom, ako nám klesá potravinová bezpečnosť. Dnes je niekde na úrovni jednej tretiny a niečo. Číže na to, aby sme nepomreli od hladu, musíme dve tretiny potravinárskych komodít odniekadiaľ doviezť. Ale odkiaľ, ak ani tam „niekde“ ich nemá kto vyťahovať zo zeme?

Nová vláda a jej rezortný minister medzi prvé opatrenia – zas „iba popri“ takzvanej koronovej legislatíve – zaradili aj právnu úpravu čerpania agrotácií. Ak preložíme jej odbornú legislatívnu podobu do bežnej reči, znamená to, že peniaze v poľnohospodár-

stve pôjdu iba tam, kde sa niečo pre náš potravinársky komplex produkuje. A to niečo musí byť potravinárska produkcia. Nie iba repka. Druhým významným plusom tejto iniciatívy je, že peniaze dostanú aj malí gazdovia, nielen veľkostatky agrobiznisu. Ale zas iba pod podmienkou – na produkciu potravín. Pretože Slovensko potrebuje potraviny. Potrebuje mať istotu, že uživí svojich občanov v čase náhlej krízy. V čase, keď sa zavrú hranice a zastaví sa medzinárodná doprava. V čase, v ktorom na tradičných produkčných lánoch v zahraničí nemá kto pozbierať úrodu.

Do veľkej miery sa to týka aj jednotlivých občanov. Je pekné mať okolo svojich viliek golfové trávniky a uprostred nich bazény. Ale čo ak raz nebude kde kúpiť mrkvu, cibuľu, zemiaky? Zatiaľ ešte ani presne nevieme, či sa práve končí prvá pandemická vlna. Vieme však, že bude aj druhá, možno tretia. A že budú aj iné pandémie. Boli sme iba krôčik od zavretia obchodov. Nestačí to všetko na to, aby sme sa naozaj vážne zamysleli nad tým, či Slovensku nenavrátiť konečne potravinovú sebestačnosť? Hoci aj pol minúty po dvanástej?

Nemecko-bruselská prestrelka

Dušan D. KERNÝ

Uprostred vírusovej a antivírusovej aktivity v celej Európe sa nečakane do popredia dostal odkladaný výnos nemeckého ústavného súdu. Nemecký súd sa dožaduje overenia ústavnosti v záležitosti, ktorá sa však týka Európskej centrálnej banky, teda banky strážiacej stabilitu našej spoločnej meny eura.

Prípád je zaujímavý aj pre laika, i keď v popredí sú iné správy. Nemecký ústavný súd so sídlom v Karlsruhe sa po prvý raz v dejinách postavil proti výnosu Súdneho dvora Európskej únie so sídlom v Luxemburgu. Ide o výnos z roka 2018. Súd Európskej únie vtedy schválil nákupy dlhopisov. Tie podľa komentára Deutschlandfunk dosiahli už 2,6 bilióna eura, nákupom tak ECB vlievala pravidelne miliardy do obehu v eurozóne, a tým zabezpečovala ekonomický krvný obeh.

Podľa výnosu Súdneho dvora Európskej únie z roka 2018 nákupy nie sú v rozpore, neprotirečia právu Európskej únie. Kým terajší výnos nemeckého ústavného súdu hovorí, že sú čiastočne protiústavné. Európska centrálna banka má tri mesiace na to,

POZNÁMKA

aby predložila dôkazy, že to tak nie je. Senzácia spočíva v tom, že Nemecko práve tak ako všetky štáty v Európskej únii, a osobitne aj v eurozóne, prijali zásadu, že tam, kde je rozpor, európske právo je nadradené národnému právu. V rámci odovzdávania časti národných suverénit všetky štáty prijali – a dnes to je základ európskeho práva – jeho nadradenosť nad národným.

Nemecký súd svoje zdôvodnenie rozhodnutia rozložil na sto stranách, ale aj tak je to i pre laika zaujímavý

spor nielen preto, že v nemeckej právnej praxi ide o prvý takýto prípad. Nemci odložili vyhlásenie o svojom súdnom rozhodnutí zo začiatku marca na máj, pretože nechceli byť vo vtedajšej vlne národných rozhodnutí, pokiaľ išlo o vírusovú pandémiu. Nechceli teda pridať ďalšie samostatné národné rozhodnutie v čase, keď nebolo ešte spoločného európskeho riešenia krízy. Nechceli takrečeno prilievať olej do ohňa ojedinelým národným rozhodnutím, spochybňujúcim európske právne stanovisko.

Ide o citlivú záležitosť, veď práve európska súdna inštitúcia rieši teraz napríklad rozpor medzi poľským a európskym právom a Poľsku hrozia sankcie. Nehovoriac o tom, že sa očakáva rozhodnutie súdneho dvora, pokiaľ ide o Česko, Poľsko a Maďarsko. Rieši sa, podľa žaloby, rozpor medzi stanoviskom týchto štátov v otázkach

migrácie a európskym právom. Slovenskej republike sa podarilo v tomto spore ostať mimo.

Vzhľadom na tieto okolnosti nemecký výnos sa dômyselne vyhýba všetkému, čo by pre osobitný národný prístup mohlo zaradiť Nemecko k trojici neposlušných Východoeurópanov. Základ nemeckej argumentácie preto spočíva v tom, že peňažno-politické (geldpolitische) rozhodnutie nákupu dlhopisov je vlastne skrytou ekonomicko-politickou podporou (wirtschaftlich politisch). A práve to je v rozpore s hospodárskym zásadami voľnej súťaže, na ktorej je postavená EÚ.

Nemecký súd zároveň kritizuje postup spolkového snemu, bundestagu, ako aj spolkovú vládu pre nedostatočnú kontrolu a dohľad nad tým, ako spolková banka prispieva do fondu Európskej centrálnej banky. A to už je nespochybniteľne nemecká vnútorná záležitosť. Úzkostlivá právna snaha vyhnúť sa tvrdeniu, že ide o národný, nebudaj suverénny postoj, je pochopiteľná. Mnohé štáty budú po kríze oslabené a nemecký záujem je „solidárne“ neručiť za dlhy iných. Napokon eurokomisár pre obchod Phil Hogan sa jednoznačne vyjadril, že Brusel urobí všetko, aby sa potvrdila nadradenosť európskeho práva.

AKO BOLO, ČO BOLO

Česká virologička Soňa Peková zverejnila v rozhovore pre TA3, že koronavírus má genetické charakteristiky, ktoré sa v bežných izolátoch nevyskytujú. Jeho charakteristika hovorí o tom, že to nie je prírodný izolát. Vieme v laboratóriu modifikovať rôzne varianty génov, vieme vkladať mutácie a mnoho ďalších vecí. Zároveň potvrdila, že sme schopní vyrábať in vitro rôzne organizmy...

Novinár Dag Daniš napísal, že viacerí poslanci z Nemecka, zo Švédska a z Austrálie volajú po medzinárodnom vyšetrení začiatkov pandémie vo Wuchane; snahy vyšetriť pôvod nového koronavírusu a pandémie podporuje aj šéfka Európskej komisie von der Leyenová.

Náš popredný virológ Fedor Čiampor hovorí, že vírus nemohol uniknúť z laboratória a ostatné tvrdenia sú konšpiračné.

Či už vyšetrovanie bude, alebo aj nie a nájdu vinníka, na tom vlastne nezáleží. Mój starý otec nasurovo hovorieval: „Poзде ріт біт, кеď са поsrала.“ Problém je tu, treba ho riešiť

alebo – ak to nejde ináč – naučiť sa s ním žiť, lebo táto situácia poznačí nejednu oblasť nášho života. Napríklad divadlo. Viem si predstaviť zarúškovaných divákov rozsadných predpisovo dva metre od seba. Bude

Ako prežije divadlo koronavírus

Peter VALO

ich akurát o tri štvrtiny menej, ako môže pojať hľadisko. Nevie si predstaviť balet bez pas de deux so zdvíhanými figúrami, vyjadrujúcimi scény lásky. Dva metre od baletky by ich dokázal urobiť len majster sveta v telekinéze. Alebo, môže operný spevák spievať s rúškom Nabucca? Celkom určite by mu to zopsulo hlasový prejav a pri mohutnejšom výdychu by odletelo do publika. A čo činohra? Iste sa nájde nejaký vychytený zeitstuckový klimakterický autor, ktorý

promptne napíše orúškovanú koronavírusovú hru. Prvých päť radov v divadle bude podľa predpisu prázdnych. Tým sa obmedzia možnosti obsadenia hercov, ktorým nebolo rozumieť aj bez rúška, ak nemali na čele nale-

hygienika. Tie však neplatia pre všetkých rovnako, lebo parlamentný bufet veselo funguje, ani poslancov nerozsadil do predpisovej vzdialenosti a neobliekol ich do bezpečných jednorazových skafandrov. Keď sa ho na

nosť. Absurdná situácia vrcholí spevom na oslavu moru. Len starý kňaz pripomenie jednému z nich frajerku, ktorá umrela. Všetci sa bavia, len ten, kto niekoho stratil, zosmutnie. Tu je naša pointa: Kým nestratíme blízkeho, nič sa nedeje.

Divadlo žije dnes a tu. Nezbijú ho koronavírusové opatrenia? Myslím si, že spočiatku vysunú do popredia hercov schopných zahrať monodrámu. Nastúpi silný príbeh, spojený so zážitkom, ktorý prerazí charizmaticky umelec s pôsobivým a so zaujímavou zafarbeným hlasom. Vrátí sa k silnej politicky nekorektnej ilúzii, ktorú poprevratoví modernisti zavrhlí. Možno oddelí hercov od kopírákových tuctových tiežhercov, ktorých je na našich scénach nemálo. Kým nebezpečenstvo nepominie, bude to tak trochu návrat k Thespidovej káre. Divadlo prežilo morovú epidémiu a je tu. Prežije aj koronavírus, ktorý u nás vyvolal vlnu spolupatričnosti a pudu sebazachovy. Treba dúfať, že divadelní tvorcovia v tomto duchu konečne začnú rozohrávať aj citlivú strunu národa, ktorého rečou hovoria a ktorý ich živí.

SEBAOBRAHA

Dôkladná hygiena rúk je účinná a z hľadiska percentuálnej efektívnosti najúčinnější prevencia voči veľkej časti infekčných ochorení vrátane COVIDU-19. V súčasnosti je mimoriadne dôležité, aby povinnú hygienu rúk dodržiaval každý vrátane malých detí. Ruky môžeme efektívne umývať tekutým mydlom a vodou alebo alkoholovým dezinfekčným prostriedkom. Správnu a účinnú hygienu rúk chránite nielen seba, ale aj ostatných.

Prvý predpoklad

„Dôkladná hygiena rúk môže ochrániť vaše zdravie, myslíte na to najmä v súčasnej pandémii ochorenia COVIDU-19,“ varoval hlavný hygienik SR Ján Mikas. „Až osemdesiat percent infekcií sa šíri neumytými rukami. Pôvodcovia ochorenia totiž môžu nachádzať na bežne používaných predmetoch, ako sú napríklad držadlá vo verejnej hromadnej doprave, držadlá na nákupných košíkoch, tlačidlá zvončiekov a výťahov či vodovodné batérie. Mechanickým umývaním rúk pomocou mydla a vody odstraňujeme choroboplné zárodky, a tým obmedzujeme ich šírenie. Preto je hygiena rúk prvým predpokladom na zabránenie infekčných ochorení,“ vysvetlil hlavný hygienik SR.

Na to, aby ste si dôkladne umyli ruky, nestačí len opláchnuť si ich teplou vodou, to je iba začiatok. Po opláchnutí si ruky poriadne namydáte – očistite rúk venujte vždy minimálne štyridsať sekúnd až minútu. Napeneným mydlom si umyte dlane, chrbát rúk, miesta medzi prstami i pod nechtami. Až potom si ruky opláchnete a dôkladne utrite jednorazovou utierkou alebo čistým uterákom. Ruky si umývajte bez prsteňov, hodínok a náramkov.

Pravidelnej a dôkladnej hygieny rúk naučte aj svoje deti. Myslite na to, že svet poznávajú predovšetkým rukami. A potom je tu ďalší argument: ruky si často prikladáme k tvári – k nosu, trieme si nimi oči, a to všetko sú hlavné brány vstupu infekcie do organizmu. Okrem umývania alebo dezinfekcie rúk však dbajte aj na pravidelnú dezinfekciu povrchov pracovných plôch a pomôcok doma i na pracovisku. Taká klávesnica od počítača je napríklad hotovým infekčným rajom.

Hygienu rúk treba vykonať vždy ešte pred nasadením rúška na tvár, potom po príchode na pracovisko a po príchode domov, ak cestujete, tak vždy po cestovaní v prostriedkoch hromadnej dopravy. Takisto si ruky treba laicky dezinfikovať pred, počas i po príprave jedla a pred konzumovaním jedla. Vo zvýšenej miere platí inak stále bežné pravidlo, že si ruky treba umývať po každom kontakte so zvieratami, po vyčistení nosa, kašľaní, kýchaní, ale aj po manipulovaní s odpadkovým košom a odpadom.

Virusové ochorenia sa prenášajú napríklad aj fekáliami, čiže je potrebné pri starostlivosti o bábätko a po výmene znečistenej plienky alebo po každom použití toalety urobiť ruky dôkladnej hygieny. Ako zvyčajne mali by sme to robiť aj pred a po návšteve lekára a kedykoľvek, keď máme pocit znečistených rúk.

Je iba na nás, do akej miery dokážeme byť ohľaduplní a nesebeckí, to sa najviac prejavuje v obchodoch, kde sú tlačenie stále na dennom poriadku. Spoločenský bontón aj v bežných časoch prikazuje taktne dodržiavať akúsi intímnu osobnú zónu, teda vzdialenosť či blízkosť k inému človeku – tá je spravidla najmenej jeden meter. V čase infekcie odborníci radia najmenej dva.

(ib)

Slovensko úspešne zvládlo najmä dôležitý začiatok pandémie Koronavírus je výzva pre zdravotníctvo

Zhovárala sa Eva SISKOVÁ – Foto: autorka, internet

Slovenská republika je konfrontovaná s nebezpečným vírusom. Pandémia spôsobuje ekonomický prepád a hrozí vysoká nezamestnanosť. Ako sa pripravila nová vláda na aktuálnu pandémiu, sme sa porozprávali s koalíčnym poslancom Martinom BORGULOM za SME RODINA, ktorý je členom Výboru NR SR pre zdravotníctvo, ako aj Výboru NR SR na preskúmanie rozhodnutí Národného bezpečnostného úradu.

• **Vláda premiéra Igora Matoviča prevzala žezlo od expremiéra Petra Pellegriniho v čase začiatkov šírenia koronavírusu na Slovensku. Pandémia následne zmenila naše životy. S takýmto ochorením nikto na celom svete nepočítal. Ako budú v tomto mimoriadnom stave ľudia žiť? Ako si poradila s vírusom nastupujúca slovenská vláda?**

Bolo obrovským šťastím, že sme opatrenia proti šíreniu koronavírusu prijali dostatočne zavčasu, čím sa nám podarilo eliminovať jeho nekontrolovateľné šírenie. Slovensko a naše zdravotníctvo patrí v európskom, ale aj celosvetovom meradle určite medzi premiantov, pokiaľ ide o zvládnutie pandémie. Mojim želaním je, aby slovenské zdravotníctvo bolo medzi premiantmi aj v budúcnosti, keď pandémia odíde a vrátíme sa do „normálneho“ života. Programové vyhlásenie vlády obsahuje celý rad návrhov na zlepšenie zdravotnej starostlivosti, a to už od prevencie a podpory zdravého životného štýlu až po doliečovanie a dlhodobú zdravotnú starostlivosť. Ako poslanec Národnej rady SR a člen zdravotníckeho výboru sa budem v maximálnej miere usilovať o to, aby boli uvedené do života nielen návrhy na zlepšenie zdravotnej starostlivosti pre pacientov, ale aj návrhy na zlepšenie pracovných podmienok všetkých zdravotníckych pracovníkov.

• **Mnohí experti z oblasti medicíny naznačujú, že postupne sa situácia zlepšuje. Štáty, v ktorých boli ohniská, evidujú čoraz menej nakazených i obetí. Uvoľňujú aj bezpečnostné opatrenia. Čo bude po koronavírusu nasledovať? Ste na to vo vláde pripravení?**

Predovšetkým by som nehovoril o čase „po“ koronavírusu. Všetko nasvedčuje tomu, že koronavírus tu s nami, bohužiaľ, bude ešte nejaký čas. Ale je veľmi dôležité, aby sme postupne a pri zachovaní prísnych hygienických opatrení uvoľňovali našu

ekonomiku. Čo sa, našťastie, deje. Slovensko bolo úspešné pri jej rýchlym zmrazovaní na začiatku pandémie, teraz musí byť rovnako úspešné pri jej postupnom rozmrazovaní. Opa-

cie cez samotnú zdravotnú starostlivosť až po dlhodobú a paliatívnu starostlivosť. Do programového vyhlásenia sa dostala aj klauzula, aby zdravotné poisťovne pacientom s podozrením na

Slovenské zdravotníctvo zvládlo úspešne úvodnú fázu šírenia pandémie. Preto máme dnes len niekoľko desiatok obetí.

kujem, pri zachovaní prísnych opatrení, ku ktorým podľa mňa patria tri základné veci: nosenie rúšok, obmedzenie koncentrácie ľudí a dodržiavanie prísnych hygienických štandardov.

• **Ste členom parlamentného výboru pre zdravotníctvo. Ako vnímate oblasť zdravotníctva v schválenom vládnom programe, ktorá je komplikovaná nielen pre nás občanov, ale aj pre samotnú politickú scénu?**

Oblasť zdravotníctva je v Programovom vyhlásení vlády komplexne spracovaná a zameriava sa nielen na pacienta, ale aj na zdravotníckych pracovníkov. Vláda chce presadzovať prierezový pohľad na zdravie občanov. Znamená to, že sa chce sústrediť viac na prevenciu a podporu zdravého životného štýlu ako determinanty, ktoré zásadným spôsobom ovplyvňujú naše zdravie. Vláda sa chce ďalej sústrediť na zlepšenie prechodu pacienta celým systémom – od už spomínanej preven-

nádorové ochorenie museli zabezpečiť operáciu do štrnástich dní od indikácie klinickým onkológom. Rovnako sa do vyhlásenia dostal aj návrh nášho hnutia o zrušení doplatkov za lieky pre ľudí ťažko zdravotne postihnutých, deti do šiestich rokov veku a dôchodcov. Náklady tohto opatrenia budú refundované zo štátneho rozpočtu.

• **Zdravotnícky systém na Slovensku sa v čase pandémie osvedčil. Zdravotnícky zariadení okamžite. Boli obeťaví a svojou prácou vyliečili mnohých nakazených. Lekári sa postavili do prvej línie. Samozrejme, k nešíreniu vírusu prispeli aj opatrenia krízového štábu. Slovenské zdravotníctvo však nie sú len lekári. Ako podporíte zdravotné sestry i zdravotnícky personál? V čase koronakrízy preukázali svoju potrebu a dôležitosť...**

Vláda sa chce zasadiť o zlepšenie pracovných podmienok zdravotníckych pracovníkov tak, aby zostávali

Poslanec NR SR Martin BORGULA, člen Výboru NR SR pre zdravotníctvo

alebo sa vracali za prácou na Slovensko. Nastavenie motivačného prostredia, zvýšenie právomocí zdravotných sestier, zvýšenie priemernej mzdy zdravotným sestram, vzdelávací plán pre zdravotníckych asistentov a zdravotníckych personál, posilnenie kompetencií farmaceutov v lekárnach, zriadenie nadzorného orgánu, spravujúceho oblasť duševného zdravia – to je len výber niektorých opatrení a návrhov z programového vyhlásenia. Integrálnou súčasťou zdravotnej politiky štátu bude transparentnosť, nulová tolerancia voči korupcii, prístup k informáciám, rozhodovanie na základe kvalitných dát a efektívne vynakladanie zdrojov. Pevne verím, že takto nastavený program vlády môže významným spôsobom zvýšiť kvalitu nášho zdravotného systému.

• **Vládna koalícia schválila programové vyhlásenie vlády. Aj vy ste hlasovali za. Ako by ste tento vládný dokument zhodnotili pár slovami nielen z oblasti zdravotníctva?**

Som rád, že do programového vyhlásenia vlády sa dostali programové priority všetkých koalíčných strán. Aj priority SME RODINA, ktoré pokladáme za kľúčové, sú jeho súčasťou. Kľúčové sú nie preto, lebo sme si to my vymysleli, ale preto, že to boli požiadavky našich voličov. Mám na mysli predovšetkým výstavbu nájomných bytov, zrušenie doplatkov za lieky a zavedenie exekučnej amnestie. Za úplne najdôležitejšie však pokladám, že PVV je naozaj dobrou odpoveďou na súčasnú koronakrízu a že prináša konkrétne opatrenia na zmiernenie jej ekonomického dosahu.

MEDZI NAMI

Rok, v ktorom hrá prím COVID-19, je ešte len v polovici a už sa objavujú vo verejnom priestore prognózy profesionálnych futuristov i mediálnych diletantov. Obraz sveta po skončení pandémie sa líči v protikladných farbách ako dve rozdielne strany tej istej mince. Bernard Marr, jeden z najvplyvnejších biznis prognostikov, očakáva oveľa viac bezkontaktných interakcií, čo v normálnej reči znamená nielen bezkontaktné platby a komunikáciu cez mobilné telefóny či iné technológie, ale aj zníženie obyčajného fyzického kontaktu na minimum. Teda čosi ako postcovidovú spoločenskú karanténu.

Digitálne technológie nám umožňujú konferenčné rozhovory, virtuálne vyučovacie hodiny alebo fyzické cvičenie s lektorom prostredníctvom obrazovky. Vlastne to všetko už zažívame: Pracujeme z domu, „užívame si“ bezkontaktné konzultácie s lekárom bez dlhých hodín strávených v čakárni s možnosťou zomrieť doma, hľadáme si priateľov a priateľky cez počítače, elektronicky si objednávame jedlá, využívame online obchodovanie, online koncerty a rôzne eskortné služby. Akurát nám chýbajú inteligentné roboty namiesto kuriérov.

Koronavírus nás zaháňa do izolácie, ale zároveň nás vraj naučí pohybovať sa vo virtuálnom prostredí digitalizácie s vedomím, že každý náš krok registrujú vyspelé sledovacie technológie o niekoľko tried vyššie ako v povestnom Orwelovom románe.

Bridia sa mi takéto trendy a prognózy. Priznám sa, že by som

Poučenia z ohrozenia

Ludovít ŠTEVKO

radšej zvolil nákazu ako život v izolácii, lebo je to čosi mimo zákonov, mimo rámca ľudskej spoločnosti. Človek nech je akokoľvek intelektuálne vyspelý, je stádovitý živočíšny druh, potrebuje teplo i ochranu stáda, potrebuje sa pozrieť jedincovi svojho druhu do očí. Možno je to na iných planétach inak – na Zemi však ešte žijeme ako spoločenské tvory.

Bernard Marr sa pozerá na budúcnosť z pozície technokrata, viacerí prognostici hovoria, že svet po pandémii sa zmení, že globalizácia skončí na smetisku dejín. Naproti tomu francúzsky spisovateľ Michel Houellebecq píše:

„Nezobudíme sa do nového sveta. Bude taký istý, len o niečo horší.“ Dokonca vo svojej knihe Možnosti ostrova líči ponurý obraz hynutia ľudstva. Ani Houellebecqova vizia nie je v histórii nič nové. Keď v štrnástom storočí postihla Európu morová rana, na čiernu smrť reagovali ľudia v mestách i na dedinách tak, že sa izolovali od oko-

litého sveta, prišielcov odháňali ozbrojené stráže. Mnohé ľudské sídla sa takmer vyľudnili. Bola to vizia poslednej apokalypsy ľudstva (kam sa na ňu hrabe COVID-19), ale sme prežili, tak ako sme prežili nájazdy pustošivých kmeňov i strašné moderné vojny v 20. storočí.

Pravdaže, budeme si opäť tuho priťahovať opasky, tuhšie, ako nám svojho času naordinoval ekonóm Václav Klaus a po ňom Ivan Mikloš s Mikulášom Dzurindom pri nástupe divokej kapitalistickej privatizácie. Aj hospodársky prepád bude oveľa horší ako pri poslednej ekonomickej kríze

v roku 2008. Koronavírus však odbúra, hoci nie nadobro, liberálny individualizmus z myslenia politikov, budeme sa viac dožadovať rozhodovania vo vnútri vlastného národného štátu a zrejme menej dáme na direktívy majiteľov projektu pod názvom Európska únia. Reakcia na pandémiu odhalila ťažkopádnosť Európy, ktorá ako celok pomaly a zložito reagovala na súčasné vírusové ohrozenie. Myšlienka globalizácie ako fenomén končí, domnieva sa Robin Niblett, riaditeľ britského ústavu Chatham House. Pragmatický Brit vie, o čom hovorí. Mnohé národy a štáty začínajú chápať, že sa musia spoliehať sami na seba, že sa musia viac zaujímať o domáce problémy a menej o to, čo sa deje za hranicami, bude sa viac presadzovať politika sebestačnosti.

Možno po opadnutí pandémie vlády mnohých štátov Európskej únie zmenia svoje politické priority a priznajú, že sa mýlili, ak demonizovali iné štáty mimo svojho zoskupenia a označovali ich za úhlavných nepriateľov. Treba dúfať, že veľmoci budú pokornejšie, že ľudia budú pôsobiť na politikov, aby bolo menej zbrani a viac chleba pre všetkých. Ak sa to nezmení, potom sme odkázaní na opakovanie svojich chýb, na krácanie po sinusoidu od vojny k vojne od krízy ku kríze.

Pandémia prispela k prehĺbeniu rozporov na srbskej politickej scéne

Srbské parlamentné voľby v dusnej atmosfére

Martin JARINKOVIČ – Foto: internet

Pandémia koronavírusu okrem zdravotného, sociálneho a ekonomického dosahu vo veľkej miere ovplyvnila a naďalej bude ovplyvňovať aj politické dianie vo svete. Poliáci preložili prezidentské voľby a dosah pandémie neobišiel ani región Balkánu a Srbsko, kde sa na jar tohto roka mali konať parlamentné voľby.

Rozbehnutá predvolebná kampan k voľbám stanoveným na 26. apríla bola 16. marca 2020 pozastavená. V Srbsku bol pre pomerne vysoký a rýchly nárast počtu ochorení a rýchle šírenie epidémie vyhlásený výnimočný stav. Čakalo sa, čo bude ďalej, pričom sa rôznili špekulácie o termínoch volieb. Kým opozícia sa stotožňovala s ich posunom na jeseň, respektíve na koniec roka, podľa viacerých analytikov vláde viac vyhovovala ich čím skoršia realizácia.

Špekuláciám urobil koniec štvrtý máj, keď zo stretnutia prezidenta

POD POKRIEVKOU

Aleksandra Vučića s predstaviteľmi vlády vzišiel vládný návrh na ukončenie výnimočného stavu, ktorý schválil Skupština (parlament) vstúpil do platnosti 6. mája 2020. Zároveň prezident po stretnutí s predstaviteľmi politických strán ohlásil, že voľby sa uskutočnia 21. júna 2020. Ako uviedol analytik Predrag Rajić, zámerom vlády je čo najviac využiť efekt pandémie, ktorý podľa neho spoločenstvo spojil pod štandardom súčasnej koalície. Za pravdu mu dávajú aj predvolebné prieskumy, podľa ktorých najsilnejšia strana vládnej koalície Srbská pokroková strana má v súčasnosti popularitu medzi päťdesiatimi až šesťdesiatimi percentami, čo umožňuje predpovedať jej opätovné víťazstvo.

NAPĚTÁ SITUÁCIA

Napriek zdanlivo predvídateľnému výsledku volieb však situácia nie je až taká jednoznačná, ako

Obdobie karantény využila srbská opozícia na netradičný druh hlučného domáceho protestu proti vláde, pripomínajúceho éru protestov proti Slobodanovi Miloševićovi.

sa môže javiť. Karanténa, spojená z opatreniami obmedzujúcimi pohyb a vychádzanie obyvateľstva, naakumulovala dusnú atmosféru, ktorá sa po postupnom návrate do normálu začala ventilovať v opätovnom vyostrení načas umŕtvnených politických konfliktov. Spoločenská frustrácia časti obyvateľstva sa prejavila najmä v Belehrade a ďalších väčších mestách. Jej odrazom je aj plospontánna akcia Hlukom proti diktatúre, ktorou sa podarilo lídrom opozície obnoviť niekdajšie protivládne protesty, ktoré sa vytratili dostratena. Tento prejav nespokojnosti s nýdychom výnimočnosti pomerov karantény pripomína niekdajšie protimiloševićovské protesty. Spočívajú v tom, že demonstranti v dohodnutý čas, päť minút po ôsmej hodine večer, vychádzajú na svoje balkóny a trieskajú,

čo im sily stačia, do hrncov a panvíc a takto vyjadrujú nespokojnosť s vládou. Podnetom oživenia tejto svojskej formy protestu je okrem iného nakošená nespokojnosť s protiepidemickými opatreniami, ktoré sú považované za jedny z najprísnejších v Európe. Opozícia v nich vidí aj úsilie vlády zneužiť situáciu na nastolenie nedemokratických pomerov umožňujúcich potlačanie politických slobôd občanov.

POHNŮTKY OPOZÍCIE

Paralelne s ohláseným komcom výnimočného stavu sa vyhrčili aj vzťahy medzi lídrami opozície a prezidentom Vučićom a vládnymi predstaviteľmi. Opozícia najnovšie Vučića obviňuje z organizovania protidemonštrácií formou terorizovania lídrov opozície, ktorým pred ich bydliskami provládni aktivisti zapalujú

petardy, delobuchy a z reproduktorov púšťajú protipolitičné slogany. V protivládnom proteste sú aktívne najmä dve opozičné zoskupenia: Zväz pre Srbsko – konglomerát desiatich politických strán a hnutie pod vedením niekdajšieho premiéra Dragana Džilasa, a Hnutie slobodných občanov – neformálne zoskupenie pod vedením populárneho herca Sergeja Trifunovića. Toto najradikálnejšie jadro opozície predstavuje nesúrodú zmes všetkých možných orientácií. Dalo by sa povedať, že ide o prierez politickým spektrom od radikálno-národné-konzervatívneho krídla cez stredovo-umiernené-občianske skupiny až po liberálne a ľavicové zoskupenia. Jediné, čo ich spája, je odpor voči súčasnej garnitúre. Ich radikalizácia, vedúca krajinu k pouličným stretom a násiliu, však aj vzhľadom na skutočnosť, že dosiaľ nevedno či budú, alebo nebudú bojkotovať voľby, sa javí ako kontraproduktívna. Ich bojkot v konečnom dôsledku môže posilniť najsilnejšiu vládnú Srbskú pokrokovú stranu. To, čo na prvý pohľad nedáva zmysel, však predsa môže mať svoju logiku spočívajúcu v kalkulácii s destabilizáciou pomerov a vynútením si zásahu vonkajšieho arbitra podľa macedónskeho modelu, kde „vyriešenie“ krízy „sprostredkoval“ Brusel.

NA TENKOM LADE...

Aj keď tieto kalkulácie stoja zatiaľ na tenkom lađe, napätie v spoločnosti, stupňovanie jej polarizácie, ako aj prvé príznaky nervozity A. Vučića, ktorej odrazom je organizovanie nevydarených protidemonštrácií, signalizujú, že napriek predpovediam takmer istého volebného víťazstva vládneho tábora, stále je všetko otvorené. Veľa bude závisieť aj od vývoja, akým sa bude uberať nesúrodý opozičný tábor. Dôležité bude, akým spôsobom prípadný bojkot prispeje ku konsolidácii či ešte k väčšej fragmentizácii opozície. Ani prípadné preformátovanie opozície však štandardizáciu srbskej politickej scény neprinesie. Zrejme tak skoro nedôjde ani k upokojeniu politických vášní.

Súlad a solidarita rozpočtovej a menovej politiky v Únii pokračuje

Centrálna banka ruší limitujúce pravidlá

Róbert HÖLCZ – Karikatúra Andrej MIŠANEK

Na sklonku minulého roka schválili národné parlamenty všetkých členských krajín Únie štátne rozpočty, ktoré im s rozličnou mierou výhrad odsúhlasila Európska komisia. Doteraz však nebol schválený viacročný európsky rozpočet na roky 2021 – 2027, ktorý na rozdiel od národných rozpočtov nesmie byť deficitný. Pôvodná predstava najvyšších predstaviteľov štátov Únie bola, že najviac peňazí z tohto rozpočtu pôjde na migračnú krízu, na boj proti klimatickým zmenám a budovanie digitálnej a zelenej spoločnosti. Túto predstavu premenila na črepy aktuálna pandémia nového koronavírusu...

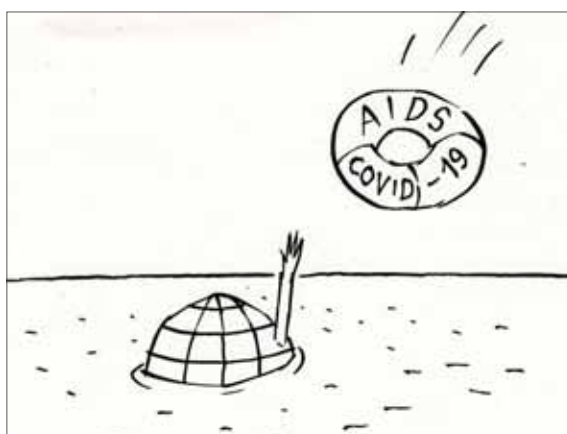
Pôvodnou príčinou, prečo sa nepodarilo európsky rozpočet schváliť, boli rozpory medzi jeho čistými prispievateľmi, ktorí chcú platiť ako vždy menej, a priateľmi politickej súdržnosti, kam patrí aj Slovensko, ktorí chcú z neho dostať čo najviac. Pri spomínanom schvalovaní štátnych rozpočtov však nikto nepredpokladal, že po skončení finančnej a dlhovej krízy nás zasiahne koronavírusová pandémia, ktorá ohrozuje verejné zdravie obyvateľov EÚ so zatiaľ netušenými negatívnymi následkami v zdravotnej, hospodárskej

SVET FINANCIÍ

a sociálnej oblasti. Čo sa však dnes vie, že na ich vyriešenie bude spoločenstvo potrebovať obrovské masové peňazí, ktoré až na Nemecko a Holandsko ostatné členské štáty Únie na rezervných účtoch nemajú, a tak si budú musieť požičať.

ZÁCHRANNÉ ZÁSADY

Slovenská ekonomika počítala, že v tomto roku si bude musieť požičať päť miliárd eur, pričom za prvé štyri mesiace si požičala už vyše štyri miliardy eur. V porovnaní s ostatnými štátmi Únie však patrí naše zadĺženie medzi najnižšie, a preto sú nám medzinárodní investori ochotní požičať za úrok na hranici jedného percenta,

hoci v predchádzajúcich rokoch sme si dokázali požičať aj za ešte nižší úrok. Nikto nepochybuje, že do konca roka si budeme požičiavať na „konto“ Covidu-19 ďalšie miliardy. Koľko to napokon bude, nezávisí len od času trvania a rozsahu nákazy, ale aj obnovenia dopytu po našich výrobkoch a službách na zahraničných trhoch, keďže naša ekonomika patrí medzi najviac otvorené na starom kontinente.

Nie sme, na tom tak zlé ako v Taliansku a Španielsku, ktoré už pred epidémiou patrili medzi najviac zadĺžené členské štáty eurozóny a dnes zápasia s najväčším počtom nielen nakazených, ale aj zomretých, čo určite

zatrásie ich domácou ekonomikou. Terajšie aj predchádzajúcej vláde sa podarilo epidemiologickými zásahmi zabrániť rozšíreniu nákazy medzi občanmi Slovenska. Pokiaľ ide o nakazených a počty úmrtí, tiež patríme k „najlepším“, teraz však nastáva čas, aby sme sa za pomoci ECB, ostatných

medzinárodných finančných inštitúcií a samozrejme, fiškálnej politiky vlády pokúsili čo najskôr zmierňovať nielen negatívne následky koronavírusu, ale aj naštartovať hospodársky rast.

PANDEMICKÉ ŤAHY

Hospodárenie s verejnými financiami reguluje ústavný zákon o rozpočtovej zodpovednosti, ktorý pozná sankcie pri jeho nedodržovaní. Tie sú dnes v podstate zdražkou papiera, keďže na tento rok sa odhaduje rozpočtový deficit takmer deväť percent HDP, čo je viac ako osemnásobok vlnajšieho deficitu. Tento nárast bude spôsobený nielen nižšími príjmami do štátneho rozpočtu,

Sociálnej poisťovne a zdravotných poisťovní, ale aj vyššími výdavkami na udržanie zamestnanosti, cash-flow podnikových financií, konkurencieschopnosti na zahraničných trhoch, takisto aj zabezpečenia zdravotníckeho materiálu, a takto by sme mohli pokračovať. Doteraz sme boli zvyknutí, že všetko za nás v oblasti likvidity a solventnosti peňazí vyrieši ECB ako posledná záchranná inštitúcia. Terajšie nízke a záporné úroky ECB nie sú nijaký liek na spomínanú chorobu, a preto sa prezidentka ECB Christine Lagardeová rozhodla, že poskytne bankám vrah cielové úverové peniaze v objeme okolo troch biliónov eur za úrok až minus 0,75 percenta. Peniaze majú banky ponúknuť na konkrétne cieľové potreby domácností a živnostníkom na krytie ich úverových požiadaviek či ako zábezpeku na odložené splátky z ich úverov. ECB tiež zvyšuje objemy nákupov štátnych dlhopisov a navyše aj podnikových, čo doteraz nebolo, v objeme okolo jedného bilióna eur.

DLHOPIS V NEDOHLADNE

Na vyriešenie negatívnych následkov koronavírusu si všetky členské krajiny EÚ požičiavajú obrovské sumy bez toho, aby vopred vedeli, čo ich tento „špás“ bude napokon stáť, a ako a dokedy ich zadĺžené ekonomiky dokážu dlhy splatiť. Nepočujem to od našich vládných predstaviteľov a prezidentka ECB iba vyzýva, aby zosúladiť rozpočtovú fiškálnu politiku s terajšou menovou politikou centrálnej banky a vytvorili rovnaké podmienky záchrany zamestnanosti a fungovania ich podnikov bez rozdielu formy podnikania. Na poslednom stretnutí ministrov financií eurozóny sa už podarilo schváliť päťsto miliárd eur na podporu zdravotníckeho systému, zamestnancov a firiem, ktorými sa majú zmieriť negatívne ekonomické dosahy koronavírusu.

NA MARGO

Cestovanie zadarmo vlakmi pre dôchodcov sa neskončí. Premiér Igor Matovič spolu s ministrami hospodárstva a dopravy o zrušení vlakov veľmi vážne uvažovali, nakoniec však rozhodli nízke čísla náklady koronavírusom, a tak bezplatné cestovanie seniorov pokračuje. Od roka 2014 stačí seniorom predložiť preukaz na cestovanie zadarmo a dostanú v pokladnici lístok zadarmo. Toto opatrenie sa však reálne dotklo len skupiny seniorov od šesťdesiatdva do sedemdesiatich rokov, pretože tí nad sedemdesiat rokov mali cestovanie s maximálnymi zľavami aj predtým.

Seniori nakoniec o vlaky neprídu

Študenti prišli o možnosť cestovať zadarmo už od apríla, keďže majú školy zavreté. Žiaci a študenti odvtedy cestujú so zľavou päťdesiat percent z obvyčajného cestovného v druhej vozňovej triede. Vláda Igora Matoviča v otázke vyriešenia tejto situácie chvíľu tápala. Zrušenie bezplatného cestovania jej odporučil 21. apríla krízový štáb z dôvodu, že seniori začali v tomto čase neúmerne cestovať. Preto ich aj predseda parlamentu, na ktorého žiadosť vláda odsunula definitívny oriel, vyzval, aby cestovali len v nevyhnutných prípadoch. Podľa Igora Matoviča čím menej dôchodcov bude cestovať, tým sa lepšie budeme mať. Myslel to, samozrejme, vzhľadom na ich zraniteľnosť pri epidémii.

Nakoniec však rozhodla samotná koronakríza, respektíve jej priaznivý vývoj na Slovensku. Pre priaznivý vývoj pandémie koronavírusu na Slovensku a postupné uvoľňovanie opatrení minister dopravy Andrej Doležal rozhodol, že bezplatné cestovanie vlakmi pre seniorov sa rušiť nebude. „Mám z toho úprimnú radosť a teší ma, že po dlhých týždňoch sa naše životy pomaličky začínajú vraciäť do normálu,“ uviedol v tejto súvislosti Doležal.

Igor Matovič bol proti cestovaniu zadarmo pre celé skupiny študentov a seniorov už v roku 2014. Nepáčilo sa mu, že tú možnosť budú mať všetci, napríklad aj študenti z bohatých rodín.

Seniori sú nezanedbateľná časť cestujúcej verejnosti. Tí nad sedemdesiat rokov sú najviac rastúcou skupinou vo vlakoch. Ich sa však zrušenie cestovania zadarmo netýka. No celkový počet prepravených seniorov narastá – za týždeň využije vlaky zadarmo o desiatitisíc dôchodcov viac ako v čase zavádzania opatrení.

Navyše, kým v roku 2019 tvoril podiel dôchodcov z celkového počtu prepravených cestujúcich približne 13,8 percenta, v roku 2020 ich podiel predstavuje dvadsaťdva percent.

Ludovít KUSAL

Medzi čínskym a slovenským národom vládne dlhoročné tradičné priateľstvo

Epidémia je spoločná výzva pre obe naše krajiny

Zhovárал sa: Matej MINDÁR – Foto: Čínske veľvyslanectvo v SR

Čína bola prvá krajina, ktorá sa dostala do kontaktu so smrtiacim koronavírusom. Napriek nepripravenosti a vysokej ľudnatosti dokázala táto krajina situáciu zvládnuť. Štát zaviedol nekompromisné opatrenia v ohnisku šírenia pandémie, čo pomohlo. Počet mŕtvych nepresiahol päťtisíc. Prítom oveľa menšie európske štáty majú mortalitu výrazne vyššiu. Nielen o pandemii, ale aj o vzťahoch so Slovenskom a ekonomickej spolupráci našich krajín sme sa porozprávali s čínskym veľvyslancom. Pre Slovenské národné noviny poskytol exkluzívny rozhovor mimoriadny a splnomocnený veľvyslanec Čínskej ľudovej republiky v Slovenskej republike Jeho Excelencia pán SUN LIJIE.

• Priblížite našim čitateľom aktuálnu situáciu v spolupráci Číny a Slovenska v zápase s epidémiou?

Od vypuknutia epidémie Čína a Slovensko spolu aktívne a efektívne komunikovali a spolupracovali pri prevencii a kontrole epidémie. Za pomoc, ktorú v začiatkoch štádia boja proti epidémii poskytla slovenská strana, je Čína úprimne vďačná a navždy si to bude pamätať. Čína si váži priateľské vzťahy oboch národov a našu vzájomnú pomoc, preto súcití so slovenským národom, ktorý tiež bojuje s epidémiou. Čínska strana začala okamžite po prijatí žiadostí o materiálnu pomoc na prevenciu epidémie na Slovensku s jej obstarávaním prostredníctvom viacerých kanálov. Prednedávnom regionálna vláda v čínskom meste Cangzhou s pomocou slovenskej strany nakúpila a prepravila obchodnú zásielku zdravotných ochranných materiálov z Európy. Preto rovnako aj oni okamžite reagovali na výzvu slovenskej vlády a vyjadrili ochotu vrátiť pomocnú ruku Slovensku. Zatiaľ čo je aj v samotnej Číne stále veľký dopyt po ochranných zdravotníckych materiáloch, tvrdo pracovali na prekonaní ťažkostí a veľmi rýchlo pripravili prvú zásielku ochranných prostriedkov s hmotnosťou šesť ton pre Slovensko, ktorá 7. apríla dorazila na bratislavské letisko. Tam som sa na vyzdvihnutí a odovzdávaní zásielky slovenskej strane zúčastnil aj ja spolu s vedúcim Úradu vlády SR Júliom Jakabom, generálnym tajomníkom služobného úradu MZVaEZ SR Pavlom Sýkorčinom, generálnym riaditeľom politickej sekcie MZVaEZ SR Romanom Bužekom a viacerými zástupcami podnikateľov. Okrem toho aj niektoré čínske regionálne vlády, univerzity a podniky v Číne prispievajú na boj proti epidémii na Slovensku vlastnými silami. Na základe informácií, ktoré sme sa dozvedeli, daroval Šanghaj desať škatúľ zdravotníckych masiek a tridsaťšesť škatúľ civilných rúšok svojmu partnerskému regiónu Bratislavskému kraju, ktoré 16. apríla dorazili na bratislavské letisko. Okrem toho osobitne prišlo aj dvadsaťjeden škatúľ masiek a ochranných odevov, teplomero-ov, ochranných štítov a iných materiálov, ktoré darovali šanghajská mestská štvrť Jing'an a pekinská mestská štvrť Congzhou svojmu slovenskému partnerskému mestu. Vysoká škola financií a obchodu v Ningbo darovala desaťtisíc masiek Vysoké škole ekonomickej a manažmentu verejnej správy v Bratislave a Čínska národná ropná spoločnosť darovala jej slovenskému partnerovi dvadsaťtisíc masiek. Aj čínski krajanovia na Slovensku rovnako aktívne prispeli v navrátení pomoci a darovali štyristotisíc masiek. Čína ochotne a bez výhrad zdieľa svoje vlastné skúsenosti s bojom proti epidémii. Vydala sedem verzií plánu diagnostiky a liečby a šesť verzií plánu prevencie a kontroly, ktoré sú zdieľané so osemdesiatimi krajinami a vyše desaťtisíc medzinárodnými a regionálnymi organizáciami. Spolu so Svetovou zdravotníckou organizáciou uskutočnili briefing pod názvom Stretnutie zdieľania skúseností Číny, na ktorom sa prostredníctvom internetu zúčastnilo vyše stotisíc ľudí. Aj Centrum pre medzinárodné vedomosti o rozvoji a Komora expertov pre medzinárodnú spoluprácu usporiadali takmer tridsať technických výmenných videokonferencií s vyše sto krajinami a regiónmi,

Medzi čínskym a slovenským národom je dlhoročné tradičné priateľstvo, ktoré sa naplno prejavilo aj v čase, keď svet zdoláva neznámu chorobu spôsobenú novým koronavírusom – Slovensko poskytlo pomoc ČĽR v čase vypuknutia epidémie a ťažko skúšaná krajina nám ju mnohonásobne odplatila.

v rámci ktorých sa aj slovenskí odborníci zúčastnili na regionálnej konferencii strednej a východnej Európy, vysoko hodnotili jej efektívnosť a vyjadrili presvedčenie, že podrobné údaje a skúsenosti Číny sú veľmi užitočné.

• Takže Čína aktívne prijala zodpovednosť globálnej veľmoci a po zlepšení svojej vlastnej situácie poskytuje, v rámci svojich možností, pomoc ostatným krajinám v núdzi...

Čínska vláda poskytla sto tridsaťtisíc krajínám a štyrom medzinárodným organizáciám všeobecné lekárske masky, respirátory N95, ochranné odevy, činnidlá na testovanie nukleových kyselín, ventilátory a ďalšiu materiálnu pomoc. Zároveň venovala WHO dvadsať miliónov amerických dolárov (USD). Regionálne vlády Číny darovali zdravotnícku potrebu do vyše päťdesiatich krajín a čínske spoločnosti venovali zdravotnícku potrebu vyše sto krajinám a medzinárodným organizáciám. Čína tiež vyslala niekoľko lekárskeho tímu do Talianska a Iránu, aby im pomohla bojovať s epidémiou. Súčasne prepuknutie choroby na viacerých miestach sveta opäť dokazuje, že osud krajín je úzko prepojený a spolupráca je jedinou správnu voľbou. Čína a medzinárodné spoločenstvo vrátane Slovenska vzájomnou spoluprácou na prekonaní ťažkostí v boji proti epidémii naživo interpretovali staré príslovie: „V núdzi spoznáš priateľa.“ Čína sa bude aj naďalej držať vysokého povedomia o zodpovednosti a spolupatričnosti, ktoré prináležia svetovej veľmoci, a bude využívať praktické opatrenia na to, aby pomohla svetu bojovať proti epidémii a udržiavať globálnu bezpečnosť verejného zdravia. Sme presvedčení, že táto vzájomná pomoc a spolupráca zblíži srdcia občanov Číny a Slovenska a posilní tradičné priateľstvo medzi oboma krajinami.

• Ako hodnotíte súčasné čínsko-slovenské vzťahy? Aké sú vaše pracovné plány?

Medzi čínskym a slovenským národom je už tradičné priateľstvo, ktoré má hlboké korene. Slovensko bolo jednou z prvých krajín, ktoré uznali založenie ČĽR. Príkladáme veľký význam rozvoju vzťahov medzi Čínou a Slovenskom, rešpektujeme národnú suverénitu a územnú celistvosť krajiny a cestu rozvoja, ktorú si vybrali obyvatelia Slovenska. Sme ochotní rozširovať spoluprácu so Slovenskom na základe vzájomného rešpektu a rovnosti. V minulom roku sme si pripomenuli sedemdesiate výročie založenia diplomatických vzťahov medzi Čínou a Slovenskom. Koncom marca tohto roku zložili prísahu členovia novej slovenskej vlády a tento mesiac sa oficiálne ujal funkcie minister zahraničných vecí Ivan Korčok. Premiér Li Keqiang, predseda Li Zhanshu, štátny radca a minister zahraničných vecí Wang Yi poslali blahoželajúce telegramy premiérovi Matovičovi, predsedovi parlamentu Kollárovi a ministrovi zahraničia Korčokovi. Ako čínsky veľvyslanec na Slovensku budem spoločne so slovenskými kolegami podporovať vzájomnú politickú dôveru a priateľstvo ľudí oboch krajín a budovať stabilné politické a sociálne základy pre zdravý a dlhodobý rozvoj bilaterálnych vzťahov, podporovať vstup kvalitných slovenských výrobkov na čínsky trh a motivovať viac čínskych firiem na investovanie na Slovensku, ďalej presadzovať rozsiahly rozvoj vzájomnej prospešnej spolupráce vo všetkých oblastiach.

• Čína a Slovensko v súčasnosti úzko spolupracujú v boji proti epidémii. Je to nový východiskový bod, ktorý predstavuje nové príležitosti a možnosti rozvoja. Aká bude ďalšia spolupráca našich krajín po prekonaní pandémie?

Tohto roku bude prezident Xi Jinping v Pekingu predsedáť stretnutiu lídrov Číny a krajín stred-

nej a východnej Európy (formát 17+1), na ktorom bude spolu s predstaviteľmi sedemdesiatich krajín rokovať o budúcnosti rozvoja spolupráce 17+1. Tešíme sa na účasť predstaviteľov slovenskej vlády a veríme, že Slovensko pozitívne prispieje k skvalitneniu spolupráce v rámci tejto iniciatívy.

• Čo môže Slovensko očakávať od spolupráce na projekte Pásmo a cesta v nasledujúcich rokoch?

Slovensko sa nachádza v strede Európy, má dobre vyvinuté cestné a vodné siete, dobre rozvinutý automobilový, elektronický a strojársky priemysel. Vďaka svojej výhodnej geografickej polohe a priaznivému podnikateľskému prostrediu má Slovensko určitý potenciál v oblasti prepojitelnosti, zvlášť v rozvoji prepravy ucelených nákladných vlakov medzi Čínou a Európou a spojenia China – Europe Land – Sea Express Line. Pokiaľ viem, Slovensko si vždy želalo, aby na jeho územie smerovalo viac ucelených nákladných vlakov z Číny, a dúfalo, že sa podarí dosiahnuť normalizáciu ich prevádzky. V októbri minulého roka z čínskeho mesta Xi'an dorazil prvý ucelený nákladný vlak do Dunajskej Stredy. Je to dobrý začiatok. Na druhej strane je preprava ucelených nákladných vlakov súčasťou trhového správania, preto dúfam, že slovenské podniky aktívne zvýšia mieru vlastnej publicity a konkurencieschopnosti na čínskom trhu, umožnia, aby sa ich podnikateľská cesta prostredníctvom ucelených nákladných vlakov z Číny na Slovensko stala výnosná, a budú zdokonaľovať kvalitu a zvyšovať ekonomický prínos ucelených nákladných vlakov.

• Aký vplyv bude mať epidémia nového typu koronavírusu na domácu ekonomiku Číny, svetový obchod a obchod so Slovenskom?

Čína dosiahla v rámci svojho územia dôležité výsledky v boji proti epidémii a aktívne koordinuje prevenciu a kontrolu epidémie s ekonomickým vývojom. Prezident Xi Jinping usporiadal viacero stretnutí, na ktorých navrhol niekoľko pracovných požiadaviek. Príkladom je urýchlenie obnovy výroby a návrat do bežného života za dodržania podmienok prevencie a kontroly epidémie, zvýšenie úpravy makroekonomickej politiky a komplexné posilnenie opatrení na stabilizáciu zamestnanosti. Zároveň čínska vláda zaviedla rozsiahlu politiku postupného znižovania daní a poplatkov s cieľom znížiť zaťaženie podnikov a zvýšiť rast spotreby. Čína ako najväčší obchodník s tovarom na svete je aj najväčší obchodný partner sto dvadsiatich štyroch krajín. Sme najväčší obchodný partner Slovenska mimo Európskej únie. Epidémia je spoločnou výzvou, ktorej čelí celé ľudstvo a všetky národy by mali reagovať spoločne.

• Čína je najväčším obchodným partnerom Slovenska mimo Európskej únie. Aké sú perspektívy našej ďalšej ekonomickej spolupráce?

Podľa štatistiky čínskej strany je Slovensko štvrtým najväčším obchodným partnerom Číny v krajinách strednej a východnej Európy a z hľadiska vývozu do Číny v tomto regióne je Slovensko na prvom mieste. V roku 2019 dosiahol objem bilaterálneho obchodu medzi Čínou a Slovenskom 8,89 miliardy amerického dolára, čo predstavuje rekordný medziročný nárast o 14,2 percenta. Obe krajiny podpísali memorandum a dohody vrátane zmluvy o vývoze slovenských mliečnych výrobkov do Číny, zmluvy v oblasti dopravy a logistiky, cestovného ruchu a ďalších, čím položili dobré základy pre ďalší rozvoj novej spolupráce. Podľa údajov čínskeho colného úradu sa celkový objem dovozu a vývozu Číny a Slovenska od januára do februára tohto roku medziročne zvýšil o 12,7 percenta, čo predstavuje pomerne solídny základ pre hospodársku a obchodnú spoluprácu oboch našich krajín. Maloobchodný predaj fyzického tovaru online na celostátnej úrovni sa medziročne zvýšil o tri percentá. Rýchlo sa rozšírili nové typy služieb, ako napríklad elektronický obchod, telemedicina, online vzdelávanie a online kancelária. Rast proti trendu zaznamenali aj niektoré vysoko technologické produkty. Práve tie sú predmetom záujmu slovenských spoločností na čínskom trhu špičkových technológií, keďže sa orientujú na simulované riadenie, online hry a 3D tlač. Pre čínske spoločnosti ostávajú lákavými oblasťami pre investície na Slovensku sektor logistiky, automobilový priemysel, komunikácie a infraštruktúra. Zároveň sme si všimli, že slovenská vláda vo svojom nedávno ohlásenom programovom vyhlásení uviedla, že podnikne opatrenia na podporu investícií a spolupráce. Dúfame, že príslušné slovenské úrady poskytnú výhody a podporu prostredníctvom nariadení, finančných a ďalších podporných prostriedkov s cieľom prilákať viac čínskych investícií na Slovensko. Čína prijala mnoho praktických opatrení na podporu medzinárodného obchodu a investícií. Od polovice júna až do jeho konca sa bude konať sto dvadsiaty siedmy ročník veľtrhu Canton Fair. Po prvýkrát nahradíme fyzickú výstavu online výstavou, v ktorej poskytneme vystavovateľom a kupujúcim platformu na online prezentáciu, predaj a obstarávanie, obchodné rokovanie a ďalšie služby pre vystavovateľov a kupcov. Podľa plánu sa 5. – 10. novembra 2020 uskutoční tretí ročník Čínskeho medzinárodného importného veľtrhu (China International Import Expo). Účasť slovenských spoločností je, samozrejme, vysoko vítaná.

Inštrukcie vládnych predstaviteľov boli dobré, radili, čo robiť, vytvárali sieť pomoci

Kríza koronavírusu je šanca na potrebné zmeny

Stanislav HVOZDÍK – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Žijeme krízu koronavírusu. Tá prináša aj zníženie doterajšej kvality života. Môžu to byť obmedzenia, ako napríklad voľný pohyb, obmedzenia vo vzťahoch, tlak na zmenu životného rytmu, zmena vo vzťahu k práci. Obmedzenie záujmov, doterajších zámerov, cieľov a zneistenie v pohľade na budúcnosť.

Z odborného hľadiska sa však uvádza možnosť rozlíšiť zdravú a nezdravú odozvu na krízu. Nezdravá odozva prináša aj ignorovanie krízy, ignorovanie nariadení, čo sme mohli registrovať – ako demonštrovanie „zdravia“. Trebárs nenosenie rúšok.

„Zdravá“ odozva akceptuje realitu krízy. Spolupracuje s podpornými aktivitami, ktoré kompetentné inštitúcie ponúkajú. Sebadisciplínou a akceptovaním ochrany narastá pocit, že veci môžeme mať v istej miere pod kontrolou. Pomáha to zvýšiť osobný pocit bezpečia, ktorý je potrebný na prekonanie krízy.

Medziľudská spolupráca pomáha potrebnému pocitu bezpečia. Koronavírus obmedzuje doterajšie vzťahy

ESEJ

a pocit, že sme zahrnutí v sociálnych vzťahoch. Môže osamocovať. Treba udržať pocit sociálneho zahrnutia s inými ľuďmi. Napríklad využívať internet, mobil. Myslieť na iných, zaujímať sa o nich. Nezaoberať sa iba sebou. Neprežívať dookola sám seba. Preukázať solidaritu, spoluprácu, poskytovať oporu. Vytvárať si nové porovnania. Porovnanie chorých – zdravých. Alebo porovnávať sa s tými, ktorí sa vyliečili. Včerajší deň s dnešným a podobne. Akceptovať systém podpory ochrany v spoločnosti a sebaochrany pred nákazou.

POZITÍVNE KONANIE

Riziko koronavírusu nemusí u každého vyvolať rovnakú reakciu. U niekoho to môže byť problém a hľadanie riešenia. Napríklad postaviť si každý deň nejaký cieľ a pracovný program. Dať do poriadku v byte to, čo sme odkladali. Alebo viacej čítať, počúvať hudbu, navštíviť cez internet niekoho pre nás dôležitého. Odpútať sa takto od negatívnych aspektov krízy. Negatívnych emócií, myšlienok. U iných to môže byť už konflikt medzi tým, čo sa predtým mohlo a čo teraz sa nedá. Je potrebný sebaodstup od situácie. Nadhľad na problémy. Ujasniť si zdroj napätia. Obyčajne to môže byť neochota zmeniť niečo. V nás samých. Treba si položiť sebaotázky. Aký postoj mi chýba? Na čo potrebujem mať odstup? Z času na čas môže situácia obmedzením stresovať, čo vyznačuje možno aj poradiť sa s niekým. Nebyť sám. Môže to byť pri ochorení...

OPORA V KRÍZE

Veci a javy pred krízou okolo nás mali istý zmysel, význam. Krízou

sú tieto doterajšie významy konfrontované. Je potrebné vyvinúť úsilie, aby javy a veci okolo nás mali zmysel. Tieto významy mohli mať rozličnú kvalitu. Ba mnohé už možno aj stratili svoj pôvodný význam. Kríza ich môže vyhrotiť. Napríklad niekedy ľudia, ktorí stratili zamestnanie, ešte nejaký čas pred svojím okolím to chcú zatajiť. Správajú sa tak, akoby boli zamestnaní. Takže okrem krízy, že stratili zamestnanie s konkrétnymi následkami, ich osobnou krízou je aj to, že stratili vlastnú hodnotu. Je tu nová úloha objaviť svoju hodnotu nanovo. Slovo kríza pochádza zo starogréckeho slova, ktoré znamená nutnosť rozhodnúť sa. Preto pre zvládnutie krízy je dôležité uvedomiť si, kto som v tej kríze. Urobiť rozhodnutie, kým sa chcem stať. Rozhodnúť sa zmeniť optiku pohľadu na krízu ako šancu pre radikálnu pozitívnu zmenu. Kríza je výzva nájsť a pestovať odolnosť voči záťažiam ako jeden z aspektov sebauvoľnosti.

Pri ceste vlakom mi jeden náhodný známy, zamestnaný ako razič tunelov, rozprával, že musí čosi aj „hltať“ od svojho nadriadeného, ale že on pozná svoju cenu. Je na stavbe slobodne. Teší sa, až sa skončí táto úloha s tunelom, potom mu povie svoje: Čo aký význam malo či nemalo a zbytočne v práci zaťažovalo...

NÁSILIE V KARANTÉNE...

V súvislosti s krízou počuť o domácom násilí. Treba povedať, že ide o latentne prítomné problémy z obdobia ešte pred krízou. Každodenný kolobeh života problémy v rodine ako-tak zakrýval. V totožnosti takého násilníka bola absolú-

tizovaná nejaká rola mimo rodiny, spojená s mimorodinným životom. S nejakým spoločenským, pracovným, vzťahovým javom, ktorý mu dával prestíž. Alebo až pocit nadradenosti. Kríza tým, že musel zostať doma, mu túto prestíž vzala. Kríza demaskovala takúto situáciu. Ide o nezdravú odozvu na krízu. Náprava môže byť aj o tom, komu vo svojom okolí môže byť oporou v danej ťažkej situácii?

Kto potrebuje, aby som bol spoľahlivým medziľudským záujemcom? Akú sociálnu oporu môžeme poskytnúť? Preto je pre zvládnutie krízy významné ujasniť si, kto sme v danej kríze. Upadáme alebo sa stávame silnejší? V kríze môžeme poskytovať oporu pre iných. Rozlišujeme inštrumentálnu oporu: čo robíť na prvom mieste, druhom, treťom. Preto inštrukcie, ktoré dávali predstavitelia vlády, boli dobré. Jasne hovorili čo robiť. Vytvárali sieť pomoci. Pretože kríza má tendenciu šíriť chaos. Ten síce môže byť zároveň kom nového lepšieho poriadku, ale cena môže byť veľká.

Inštrumentálna opora môže mať podobu denného programu. Ako nebyť pasívny, nič nerobiť. Ale mať krátkodobé ciele. Veriť vo svoju budúcnosť, až sa kríza skončí. Môže to byť emocionálna opora. Vyjadriť niekomu empaticky, že mu rozumie. Pomôcť mu tak pracovať s emóciami. Práca s vlastnými emóciami v kríze je predpokladom na jej zvládnutie. Môže to byť aj sociálna opora. Vytváranie sietí, ktorými sa tvorí systém sociálneho pomáhanie. Napríklad donášky obedov, nákupov alebo inej pomoci.

Od Veľkej noci neuplynulo veľa času. Na krízovej ceste je jeden moment, keď ženy nariekajú nad Ježišom. Akoby v ňom chceli evokovať sebaľútosť nad tým, kým bol, keď ho počúvali tisíce ľudí. Ale odpoveď Ježiša je aktívna, zameraná do budúcnosti. Na jeho poslanie. Odpovedá, neplačte nado mnou, ale nad sebou, pretože keď sa toto deje so zeleným stromom, čo sa bude diať so suchým? Bol si vedomý svojej hodnoty. Vedomý si toho, kým je. Bol si vedomý zásadne iných záväzkov, ako sú iba tie spoločenské. Nie je tam nijaká sebaľútosť.

ČAS SEBASPYTOVANIA

Aj kríza môže evokovať sebaľútosť a rozložiť človeka. Kríza konfrontuje naše doterajšie vzťahy k sociálnemu svetu. Ale konfrontuje v nás aj záväzok, ktorý máme my sami k sebe. Kríza nás núti, aby sme relativizovali niečo, čo bolo nesprávne absolutizované, núti nás rozlíšiť hodnoty od nie hodnôt. Navodiť u človeka to, čo sa nazýva existencionálny rast. Spôsobilosť pracovať so svojou skúsenosťou. Môže to byť záujem o spiritualitu. Duchovné aspekty života. Dôležité je ujasniť si, v čom je moja osobná kríza v tejto všeobecnej kríze. Zamerať sa na to, kým sa musíme stať.

Z autobiografií, zo spomienok ľudí, ktorí prežili ťažké krízy a zvládli ich, vyplýva, že si zachovali vieru v budúcnosť. Verili, že majú stále osobné poslanie. Podporne pôsobí, ak si vieme predstaviť niekoho, o kom vieme, že mu na nás záleží. Dôležité je pomenovať svoju vlastnú krízu. Napríklad ťažkosti s trpezlivosťou.

POTREBA AKTIVITY

Prekážkou tiež môže byť naša zlá práca s emóciami, ktoré máme. Ak niekto reaguje vytesnením problémov na perifériu, príčina môže byť v tom, že potláča svoje emócie. Takíto ľudia môžu síce rýchlo postrehnúť zmeny, ale vytesňujú ich. V obave pred emóciami. Osoba drží svoje emócie na uzde tak silne, že stráca predstavu, kým vlastne je. Kríza môže takéto správanie konfrontovať. Toto vytesnenie, ignorovanie vlastných stavov, s tým, že sa ide životom ďalej bez ohľadu na to, čo kto cíti, vedie k tomu, že svet takej osoby sa časom stáva pustý. Kríza to môže konfrontovať. Úlohou pre takého človeka je v malých dávkach ujasniť si všetky svoje pocity a poznať svoju

skúsenosť. Taký človek by mal počúvať piesne, pozerať filmy, čítať knihy, ktoré ho dojmú, a má si v tomto bezpečnom prostredí dovoliť potrebné emócie. Učiť sa prežívať krízu, aby ju neignoroval, až sa stane realitou.

Osoba môže reagovať zanedbať včasné odpovede na zmeny. Správa sa tak, akoby sa nič nestalo. Dovoľuje takto problémom navrstviť sa, až situácia nadobudne podobu krízy. Depresia môže však naviesť človeka na hlbší ponor, porozumenie duševným stavom u seba a ľudí a získať tak podporu od iných. Taká osoba má si udržať aktivitu, iniciatívu, odmietnuť demobilizáciu, ničnerobenie. Nedovoľiť, aby sa problémy vrstviili pre prešľapovanie na jednom mieste.

Zvládanie krízy závisí aj od ideálu, vízie, ktorú človek má. Mnoho ľudí za ideál považuje komfort, pohodlie, teda akúsi „homeostázu“ na biologickej úrovni. V logoterapii, ktorá sa zaoberá zmyslom života aj v krízach, sa rozlišuje ešte psychická úroveň a duchovná úroveň. Pre tieto úrovne, ako uvádza zakladateľ logoterapie V. E. Frankl, je charakteristická aktivita, ktorou sa naša psychika prejavuje v každodennom živote.

ZDRAVÉ EMÓCIE

Aj v súvislosti s touto krízou sa uvádza, že imunita závisí od emócií. Ak je veľa hnevu, zlých nápadov, strachu a depresie aj imunita je slabá. Kríza môže aktivizovať vzťah medzi tým, čo je a čo by malo byť. Aj k tomu, čo nemôžeme zmeniť, môžeme zaujať postoj. Postoj ako hodnotu. Teda akoby vzdor ducha. Či nepozorujeme, že napriek kríze solidarita, podpora, vzájomná pomoc dáva zmysel? Kríza preveruje nás samých, kto vlastne sme. Kládne dôraz na silu spolupráce. Spolupracujúci pracovný či zdravotnícky tím je kapitálom sám o sebe?

Kríza poukazuje na absurdnosti, ktoré doteraz gnívali náš život, a je príležitosťou na potrebnú zmenu. Napriek „koronakríze“ zostáva mnoho neporušeného čo treba chrániť. Toto je ďalšia úloha ukázať to, čo ostáva neporušené. A úsilie o záchranu toho. Spolu s inými ako program pre spoločnosť a jednotlivca. Nakoniec je to úloha ukázať perspektívu. Môžeme si byť viacej vedomí skutočných hodnôt, napríklad lásky alebo aj previnenia, alebo vôle k zmyslu, cesty životom, odhodlania napriek osudu a situácii.

Dúfajme, že spoločnosť po kríze bude lepšou ako pred krízou. Nedovolí zlej demagógii a lacným Jožkom v politike, vo verejných funkciách živiť sa frázami namiesto skutočného poznávania života. Je potrebný celospoločenský záujem o rozvoj osobnosti človeka v jeho kultúre, ktorá neodmieta syntézu s kresťanstvom. Potom je zárukou, že sa nebudú opakovať úpadkové javy pred krízou koronavírusu.

FEJTÓN

Podľa novely V. N. Vojnoviča, ruského spisovateľa, básnika a maliara, vytvorili Z. Svěrák ako scenárista a J. Menzel humoristicko-tragický film Život a neobyčajné dobrodružstvá vojaka Ivana Čonkina. Paralely k dnešnému Slovensku tam netreba hľadať, sú očividné. Našinec si môže z filmu naštudovať metódy NAKA, súdnictva, udavačstva a iných súčastí dnešného života. Kto sa neučí na cudzích chybách, naučí sa na vlastných. Len čo z ampliónov zaznel prejav Stalina o napadnutí Sovietskeho zväzu Nemeckom, dejinami poučené babky sa vrhli na dedinský magazín a strhla sa bitka o mydlo, cukor a iné potraviny...

Keď som vošiel do našej dedinskej predajne, zarazil ma na rannú hodinu čulý ruch. Toľko ľudí v rade ako za socializmu. Vozíky a košíky naložené dovrchu. Ako prvé mi zišlo na

vlastná. Keď sa neurodia slivky, dobrá je aj jablkovica. Víno sa vraj dá robiť aj z hrozna. Tak to krčmár zbalil. Robí v meste v pube. To isté ako doma v krčme. Rozmýšľali sme,

a berie si proviant. Za hlupáka som zostal ja. Poľutoval ma. Oznamil mi, že teraz ho mesiac neuvidím, lebo do obchodu a kostola nepôjde. Ani pri pive na schodíku nebude sedávať. Lebo

dva litre akciového, toho, čo dakedy pred Európskou úniou sa volalo rum, a dva litre toho, čo sa aj teraz volá vodka. Chcel som aj nejaký ten chlieb a cigarety, ale po prepočítaní zvyšku dôchodku som si odriekol toľký luxus. Pri pokladni ako bonus som dostal dve nálepky. Keď ich budem mať sto, budem si môcť so zľavou kúpiť hrniec. Lenže ak si kúpim hrniec, nebudem mať za čo si kúpiť dačo doň.

Pred obchodom už bolo živo. Vraj v susednej dedine už jedna tetka zomrela. Príčina smrti – koronavírus. Padol na ňu špajzový regál nabitý štyridsiatimi kilogrammi cukru a sto kilogrammi múky. Mne sa to nemôže stať. Moje strategické zásoby sú v pivnici. A pohotovostnom postavení – na siedmohodňovú schodíku...

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Hlásenie o situácii v našom obchode

um, že zavreli ďalšiu predajňu vo vedľajšej dedine. Ako druhé, že nová vláda zvýšila dôchodky. Prvé uveriteľné, druhé neuveriteľné. Naša krčma je zavretá už dávno. Ako písal bard Chalupka – a čo mladé zutekalo, a čo staré nevládalo. Mladí robia a pijú v Bratislave, starým je jedno, kam dostávajú dôchodok. Ale z dôchodku veľa piva v krčme nevypiješ. Pálenka je

prečo nezostal doma a nepremenoval krčmu na pub. Možno by mu to písalo a obecná rada dôchodcov by nemusela sedieť s fľaškovým pivom na schodíku pred obchodom.

Sused prekladal z vozíka do kufra auta múku. Veľa múky. Pod múkou mal cukor. Veľa cukru. Na vrchu cestoviny. Zdvorilo som ho oslovil, či sa chystá na cestu okolo sveta

koronavirus. Lebo ho nechce chytiť. Celej rodine stačilo to, čo chytila jeho dcéra niekde v Čechách. Počas štúdia. Je to dobrý človek, všetkému uverí. Dal som si poradiť. Nemusím predsa chodiť každý deň do obchodu. Zbral som vozík a pretlačil sa do predajne. Zaujímavé, pri mojich regáloch nebol nátesk. Pokojne som si naložil šesťdesiat dvanástok,

Veľká vlastenecká vojna bola víťazstvo talentu, rozumu, vôle a odhodlania O vojenskom umení sovietskych veliteľov

Jurij RUBCOV – Foto: internet

Demolácia pomníka maršala Sovietskeho zväzu I. S. Koneva v Prahe, ktorý velil jednotkám 1. ukrajinského frontu a oslobodil hlavné mesto Českej republiky, ako aj celú krajinu spod nemeckých okupantov, opäť ukázala, že v Európe sa postupne ničí spomienka na veľké víťazstvo sovietskeho ľudu a vyvoláva nepriateľstvo voči všetkému ruskému.

Tým, čo namiesto holdu maršalovi Ivanovi Stepanovičovi Konevovi by sa pravdepodobne radšej poklonili SS Obergruppenführerovi Karlovi Frankovi, ktorý riadil okupáciu Čiech a Moravy a bol by utopil Pražské povstanie v krvi nebyť včasného príchodu vojenských jednotiek 1. ukrajinského frontu, treba prizvukovať, že nič nedokážu! Žijú podľa zásady: „Radšej byť mŕtvym, ako červeným.“

■ V ROZHODUJÚCICH POSTOCH

Malo by nám však byť jasné: Pražské povstanie aj akýkoľvek iný pokus o zhodenie nacistického jarma by boli odsúdené na neúspech, ak by nebolo príchodu osloboditeľských sovietskych ozbrojených síl. Jedným zo zdrojov víťazstva na európskych bojiskách v druhej svetovej vojne je vojenské umenie sovietskych vojenských veliteľov.

Počas nej sa uskutočnil výber najnadanejších vojenských veliteľov, ktorí stáli na čele frontov a armád. Nie všetci boli schopní zvládnuť velenie a kontrolu nad jednotkami na úrovni požadovanej vojny. Takito boli odvolaní z veliteľských postov alebo im bola udelená nižšia hodnosť: maršal Sovietskeho zväzu S. M. Buďonnyj, K. E. Vorošilov, G. I. Kulik, generáli P. S. Klenov, D. T. Kozlov, F. I. Kuznecov, D. I. Riabyšev, I. V. Tulenev, J. G. Čerevičenko. V prvom roku vojny sme neustále pociťovali nedostatok generálov na vedúcich pozíciách, najmä na pozíciách veliteľov frontov a armád.

A zároveň práve vo vojne vyrástla celá plejáda nadaných veliteľov. Najväčší prínos k víťazstvu nad Nemcami a Japonkom vniesli ako veliteľia frontov maršali A. M. Vasilevskij, L. A. Govorov, G. K. Žukov, I. S. Konev, R. J. Malinovskij, K. A. Mereckov, K. K. Rokossovskij, S. K. Timošenko, F.

Novým komunálnym politikom v Prahe akosi uniklo, že I. S. KONEV je držiteľ najvyšších česko-slovenských vyznamenaní a radov a tiež že Česká republika sa medzinárodnou zmluvou zaviazala starať sa o vojnové pamätníky, čo práve v predvečer 75. výročia ukončenia vojny s fašizmom flagrantne porušila.

I. Tolbuchin, generál armády I. Ch. Bachramjan, N. F. Vatutin, A. I. Jeremenko, I. E. Petrov, I. D. Čerňakovskij a niektorí ďalší, ktorí velili rozhodujúcim vojenským bitkám. Ako veliteľia armád sa mimoriadne vyznamenali generáli P. I. Batov, A. P. Beloborodov, A. V. Gorbatov, A. A. Grečko, N. I. Krylov, V. I. Kuznecov, K. S. Moskalenko, N. P. Puchov, I. M. Čistakov, V. I. Čujkov a mnohí ďalší.

■ MLADÍ VEKOM

Väčšina z nich bola pomerne mladá – do päťdesiatich rokov. Ich majstrovstvo dozrievalo postupne. Najvýraznejším príkladom je I. D. Čerňakovskij, ktorý počas vojny dosiahol hodnosť veliteľa divízie, zboru, armády. Bol to najmladší generál armády, zahynul vo februári 1945 ako veliteľ 3. bieloruského frontu. K. K. Rokossovskij začal vojnu ako veliteľ mechanizovanej jednotky, potom velil armáde, frontu. Podobnou cestou prešiel aj R. J. Malinovskij – spočiatku velil streleckému zboru, potom bol vymenovaný za veliteľa. F. I. Tolbuchin, ktorý mal určité skúsenosti

s velením divízie už pred vojnou, začínal ako vedúci frontového štábu, neskôr bol zástupcom veliteľa frontu a až potom, takmer o dva roky neskôr, mu zverili front.

POLEMIKA

Medzi frontovými veliteľmi nebol nikto, kto by bol zastával akýkoľvek dôležitý post v starej armáde. Väčšina mala roľnícky pôvod, zriedkavejšie robotnícky alebo meštiansky. A. M. Vasilevskij bol syn kňaza. G. K. Žukov, K. K. Rokossovskij, I. S. Konev, S. K. Timošenko, A. I. Jeremenko, S. M. Buďonnyj vyšli z vojenského prostredia – z cárskej armády. A. M. Vasilevskij, L. A. Govorov, F. I. Tolbuchin, I. Ch. Bachramjan tam dosiahli hodnosť nižších dôstojníkov. Iba M. A. Rejter mal hodnosť plukovníka. Všetci sa dobrovoľne prihlásili do Červenej armády. Jediný z budúcich veliteľov, L. A. Govorov bol nejaký čas na druhej strane: v rokoch 1918 – 1919 slúžil u Kolčaka; potom zbehol a pripojil sa k Červenej armáde ako dobrovoľník. Talent budúcich veliteľov Veľkej

vlasteneckej vojny, a vtedy mladých plukovníkov, veliteľov brigády, divízií veliteľov, rástol v tridsiatych a začiatkom štyridsiatych rokov 20. storočia. V Španielsku a Číne, v bitkách okolo jazera Chasan, na Chalkyn gole a na Karelskej úžine. Vela sa tam zaoberali vojenskou teóriou, lebo chápali, že v dvadsiatom storočí sa nemôžete dostať ďaleko na koni. Do roka 1941 sa darilo absolvovať kurz na Vojenskej akadémii generálneho štábu I. Ch. Bachramjanovi, A. M. Vasilevskému, N. F. Vatutinovi, L. A. Govorovovi, G. F. Zacharovovi, P. A. Kuročkinovi. Tridsaťdva veliteľov malo vysokoškolské vzdelanie, to znamená traja zo štyroch.

■ MESIACE VOJNY

Vojna trvala štyridsaťšesť mesiacov a štyridsaťim trom z nich velil frontom I. S. Konev, vyše tridsaťim šiestim L. A. Govorov, tridsaťim štyrom K. K. Rokossovskij. Právo viesť masy vojsk a vojenskú techniku do boja si vyslúžili svojimi vedomosťami, talentom a vôľou. Na čelo frontov sa nepostavili ako slávni bojovníci, ale ako pomerne mladí generáli. V zbere veliteľov Veľkej vlasteneckej vojny narátame len päť ľudí, ktorí boli v roku 1941 vymenovaní za veliteľov frontu a dokončili vojnu v tejto hodnosti: A. I. Jeremenko, G. K. Žukov (bol tiež zástupcom najvyššieho veliteľa), I. S. Konev, R. J. Malinovskij a K. A. Mereckov.

Nezabúdajme, že proti sovietskym veliteľom stála jedna z najsilnejších armád na svete pod vedením veľkých talentovaných vojenských profesionálov. Sovietske vojenské umenie v prvej fáze vojny zaostávalo za silnou nemeckou vojenskou školou. G. K. Žukov spomínal: „Od prvých okamihov vojny sa sovietske velenie

muselo vyrovnávať s takými kategóriami stratégie a operačného umenia, ktoré prakticky nepoznalo. Počas vojny sme si všetci za pochodu museli osvojiť vojenskú vedu aj prax velenia a riadenia vojsk.“

A učili sa. Počnúc obklúčením 6. nemeckej armády F. Paulusa nedaleko Stalingradu na jeseň 1942 sa všetky hlavné operácie sovietskeho velenia vyznačovali originalitou, rozhodnosťou a pohotovosťou. Najdôležitejšou črtou sovietskej stratégie v rokoch 1944 – 1945 bola podľa maršala Žukova jej mimoriadna aktivita. Ak predtým Červená armáda najčastejšie pokračovala v ofenzíve, keď vyčerpala útočné možnosti Nemcov, tak konečná vojenská kampaň sa začínala masívnou ofenzívou sovietskych vojsk.

■ DVE BOJOVÉ UMENIA

Je známe, ako sa skončila konfrontácia medzi dvoma armádami, dvoma bojovými umeniami a dvoma vojvodcovskými školami. Uvediem hodnotenie protivníka, bývalého šéfa generálneho štábu Wehrmachtu F. Haldera: „Z hľadiska histórie je zaujímavé skúmať, ako ruské vojenské velenie, ktoré utrpelo porážku so svojou zásadou tvrdej obrany v roku 1941, ako sa rozvíjalo až po pružné operačné velenie a ako pod velením svojich maršalov uskutočnilo celý rad operácií, ktoré si podľa nemeckých meradiel zasluhujú vysoké ohodnotenie, zatiaľ čo nemecké velenie pod vplyvom Hitlerovho plukovníka odstúpilo od operačného umenia boja a skončilo ideovo úbohým surovou obranou, ktorá v konečnom dôsledku viedla k totálnej porážke. Nad týmto obdobím ako rozsudok stojí slovo vyslovené ruskou stranou v kritike krokov nemeckého velenia: Bola to chybná stratégia.“ Toto sa nedá vyvrátiť.

A ešte jedna vec: sovietski veliteľia viedli jednotky do boja nielen príkazom, ale aj osobným príkladom. Zo štyridsiatich šiestich veliteľov frontov získali titul Hrdinu Sovietskeho zväzu šesťnásti, niektorí opakovane. Šesť z nich zahynulo na bojisku.

Autor je vojenský historik, profesor na Vojenskej univerzite Ministerstva obrany RF.

Lutherove diela väčšina slovenských evanjelikov zatiaľ nepozná Reformátorove spisy čakajú na preklady

Pavol IČO – Ilustrácia: archív autora

Reformátor Martin Luther je v očiach evanjelikov predovšetkým symbolom pravého nasledovníka Krista, ktorý sa usiloval o očistu cirkvi spod nánosov ziskuchtivosti a dogmatizmu vtedajšieho duchovenstva. Luther však nebol len kazateľom usilujúcim sa prinavrátiť kresťanských veriacich, opantaných príslubmi spásy kúpenej nebudovanej odpustkov, späť ku Kristovej náuke. Počas života publikoval desiatky spisov a článkov. Mnohé z nich pritom dosiaľ neboli preložené do slovenčiny, aj keď by si to nepochybne zaslúžili.

V Lutherových spisoch môžeme nájsť inšpiratívne myšlienky o potrebe vzdelania, ženskej emancipácii či úpadku cirkvi v čase hmotného rozkvetu, no niektoré obsahujú i názory značne kontroverzné. Jedným z takýchto sporných diel je jeho pamflet pod názvom O Židoch a ich klamstvách (Von den Juden und ihren Lügen) z roka 1543, kde odporúča napríklad vypaľovať synagógy, prinútiť Židov manuálne pracovať a konfiškovať im majetok. Text obsahuje aj mnoho ďalších podnetov, zameraných na zneprijemňovanie života údajným nepriateľom ľudstva – Židom, ktoré neskôr Adolf Hitler previedol do štátnej politiky. Luther však na rozdiel od Hitlera, ktorý videl v Židoch príčinu zlej ekonomickej situácie krajiny, odsudzoval vyznávačov judaizmu pre ich odmietanie kresťanstva. Práve preto, že nechcú prijať dar spasenia skrze vieru v Ježiša Krista, vraj spôsobujú problémy celému svetu. Reformátor pritom dve desaťročia pred vydaním spomenutého nenávisťného pamfletu publikoval spis Ježiš Kristus bol rodeným Židom (Daß Jesus Christus ein geborner Jude sei), kde odpo-

Martin LUTHER pribil na bránu kostola deväťdesiatpäť tíz proti odpustkom, čo história oficiálne považuje za začiatok reformácie cirkvi.

rúča nepohrdáť Židmi a obracať ich na pravú kresťanskú vieru. Ako teda vyplýva z kontextu doby, spis O Židoch a ich klamstvách bol najmä reakciou na stroskotanie Lutherových dlhoročných rokovaní so zástupcami židovskej náboženskej obce po tom, čo nemeckí Židia odmietli prijať kresťanstvo.

■ PROTI SEDLIAKOM

Ako omyl sa javí aj vydanie publikácie Proti lúpežným a vrazedným hordám sedliakov (Wider die räuberischen und mörderischen

Rotten der Bauern), najmä ak uvážime, aký podiel mal Luther na rozpútaní nemeckého sedliackeho povstania v rokoch 1524 – 1525. V uvedenom texte nielenže vyjadruje nesúhlas s konaním vzbúrencov, ale žiada aj o rázny zásah voči rebelom. Ozbrojené vystúpenie ľudu pritom do značnej miery podnietil práve jeho preklad Biblie, vďaka ktorému si široké vrstvy obyvateľstva uvedomili obrovskú vzdialenosť medzi predstaviteľmi duchovenstva a princípmi Kristovho učenia. Dovtedy totiž

bolo čítanie Biblie skôr len výsadou šľachticov a vzdelancov ovládajúcich latinčinu.

■ SYMBOL VZDORU

Luther tiež zanechal zriadené usporiadanie cirkvi, keď nielenže odmietal predaj odpustkov a úrad pápežstva, ale do kňazských funkcií navrhoval ženy. Navyše sa dostal do konfliktu so svetskou mocou – bol nepriateľom posledného cisára Svätej ríše rímskej Karola V., ktorý nad ním vyslovil ríšsku kľatbu, a navzdory hrozbe smrti na Wormskom sneme povedal, že ani jednu zo svojich deväťdesiatich piatich tíz proti odpustkom neodvolá, čím sa stal pre mnohých Nemcov zosobneným symbolom vzdoru. Spolu s rozhorčením nad nespravodlivosťou a útlakom to teda nepochybne boli i Lutherove odvážne činy, ktoré vyburcovali sedliakov k rozpútaní povstania. Lenže napriek tomu, že mnohí povstanci považovali reformátora za hrdinu, on voči revolte protestoval. Násilné prejavy nepovažoval za dôkaz pochopenia jeho myšlienok; sprístupnenie Písma malo viesť najmä k realizácii vzájomnej lásky, k radosti z Božieho príslubu spasenia.

■ KLIN KLINOM

Kontroverzne pôsobí tiež použitie vulgarizmov v Lutherových spisoch Proti rímskemu pápežstvu, založenému diablom (Wider das Papsttum zu Rom, vom Teufel gestiftet), Zobrazenie pápežstva (Abbildung des Papsttums), Proti Hanswurstovi (Wider Hanswurst) a inde. Ide o slová ako „hlupák“,

„somár“, „diablol náustok“, „darebák“ a podobne. V kontexte doby však sú tieto nadávky vcelku pochopiteľné. Po rozpútaní reformácie musel Luther takmer denne čeliť vulgárnym slovným útokom svojich odporcov. Okrem toho žil v krutom období neustálych vojen a epidémií, pod hrozbou smrteľného trestu za kacírstvo. Jazyk svojich diel teda v podstate iba prispôbil okolnostiam, namiesto toho, aby ako znalec Písma uplatnil princíp odpustenia. No podobne prudko ako Luther voči svojim oponentom, zneuctvujúcim kresťanské učenie, sa zachoval samotný Kristus, keď reagoval na znesvätenie jeruzalemského chrámu prevracaním stolov a šľahaním bičom.

Luther tiež nikdy netvrdil, že všetko, čo vykonal a napísal, bolo dobré. Človeka považoval za stvorenie chybné, na smrteľnej posteli priravnal ľudí k „žobrákovi, ktorých sláva spočíva len a len v Kristovi“, a na ľudskú náchylnosť k prijímaniu lži a poloprávdy poukázal slovami: „Nijaký omyl nie je taký veľký, aby si nenašiel svojho poslucháča.“

V súčasnosti už Lutherovu túžbu po očiste cirkvi uznáva dokonca aj pápež František, ako vyhlásil na tlačovej konferencii počas spiatocnej cesty z Arménska v júni 2016. Vtedajšia cirkev plná korupcie a svetskosti podľa neho „nebola práve nasledovaniadným vzorom“, a práve táto skutočnosť bola príčinou rozpútania náboženských protestov. Zároveň však v rozhovoroch s novinármi podotkol, že nie všetky reformátorove metódy boli správne.

Výtvarný sprievod z diel mladej slovenskej autorky Magdalény Masárovej

Májové Slovenské pohľady sú aj O nádeji

Ludovít KUSAL – Sken obálky: SP

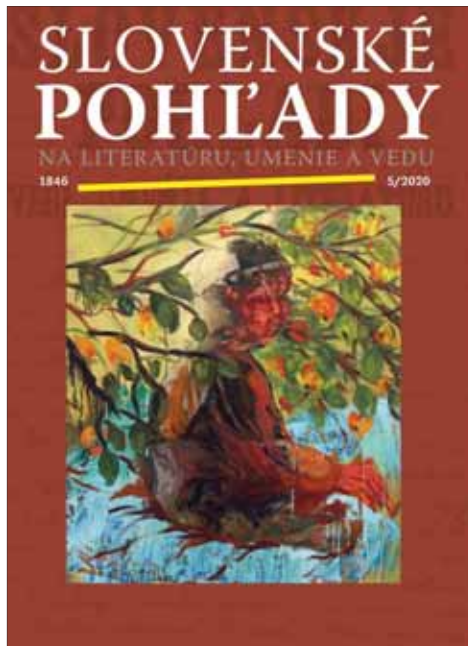
Na pulty predajní práve prišlo májové číslo Slovenských pohľadov, najstaršieho slovenského časopisu, ktorého začiatky sa datujú už od čias Jozefa Miloslava Hurbana, periodika vydávaného Maticou slovenskou. V jeho snahách pokračovali významní národovci – Svetozár Hurban Vajanský, jazykovedec a maticiar Jozef Škultéty a mnohí iní, pretrval nečasy až podnes, keď je integrálnou súčasťou Matice slovenskej.

Tradične aj tentoraz prináša to najkvalitnejšie z domácej literatúry. Najbližšie číslo uvedie príspevok od Etely Farkašovej s príznačným názvom O nádeji. Slovenské pohľady publikujú básnické príspevky od Jána Stacha, ukrajinského básnika, poznačeného futurizmom, Serhija Žadana z jeho výberu Psie víno a z výberu poézie Citátnik, ako aj básne od slovenskej autorky Ruženy Šípkovej. V príspevku Z lásky k mame...

■ PANORÁMA JAZYKOVÉDCOV

Andrea Lesková pripomenie Deň matiek, významný májový sviatok, na ktorý nesmieme zabúdať. Eva Fordinálová pátra po Hore omilostenia z Vajanského románu Kotlín. Viera Švenková predstaví svoju prózu pod názvom Záhrada, kde nahliadne do života a problémov dnešnej rodiny. Dalimír Hajko si uctil v príspevku Chvála knižkupectva nakladateľa Leopolda Mazáča, ako aj svojho zosnulého otca knižkupca Jozefa Hajka. Mazáč v novovzniknutom československom štáte v medzivojnovom období významnou mierou prispel k vydávaniu diel mladých slovenských autorov, a tým dopomohol

aj k oživeniu, kultúrnemu nadchnutiu sa Slovákov po dlhom maďarskom útlaku. Výrazne tak umožnil slovenským spisovateľom zviditeľniť a presadiť sa. Luba Šajdová v svojej pravidelnej rubrike prináša rozhovor s literárnym kritikom, historikom a publicistom Pavlom Števcikom. Lukáš Krajčír, historik Slovenského historického ústavu Matice slovenskej, sa zapojil do polemiky, ktorá už dlhší čas prebieha na stránkach nášho periodika, o prínosoch a záporoch medzivojnového Československa pre slovenský národ. Bokom neostal ani popredný slovenský literárny historik Pavol Parenička, k polemike sa pripája s príspevkom Kto ideologizuje a politizuje dejiny alebo Vasil Biľak a Martinová deklarácia. Ladislav Hrubý predstaví prózu pod názvom Hody. Profesor Ján Kačala sa vo svojom cykle Panoráma slovenských jazykovedcov slovakistov v 20. storočí tentoraz zameril na život a prácu

Jána Oravca. Ivan Jackanin preložil krátku poviedku ukrajinskej spisovateľky Lubovy Ponomarenkovej.

■ ŽIVOT JACKA LONDONA

Miroslav Tuma sa zamýšľa nad globálnymi problémami nielen na trhu práce, myšlienkovými zák-

Pomerne veľký priestor v najnovšom čísle Slovenských pohľadov má americký spisovateľ Jack London.

ladmi postmodernizmu a naznačí možné trendy a riešenia, ktorými sa máme uberať. Michaela Palečková preložila poviedku Po dvadsiatich rokoch od amerického autora krátkych próz o obyčajných ľuďoch v New Yorku O. Henryho. Andrijan Turan priblíži život a dielo svetoznámeho spisovateľa Jacka Londona, autora skvelých románov, ako sú Tulák po hviezdach, Majster Alkohol, Volanie divočiny, Ľudia z priepasti, mnohých esejí, poézie aj divadelných hier. London prežil nezvyčajne dobrodružný život, sám sa vypracoval zo skromných pomerov, prešiel mnohými profesiami, svoje skúsenosti zvečnil v knihách, bohužiaľ, veľmi skoro umiera ako štyridsaťročný. Miroslav Danaj osvieži svojimi aforizmami. Profesor Jaroslav Chovanec v príspevku Ústavné základy Slovenskej republiky veľmi dôsledne a odborne osvetlí kreovanie, podstatu a funkcie nášho najvyššieho zákona. Slovenské pohľady tradične prinášajú recenzie viacerých domácich aj zahraničných autorov, pravidelné

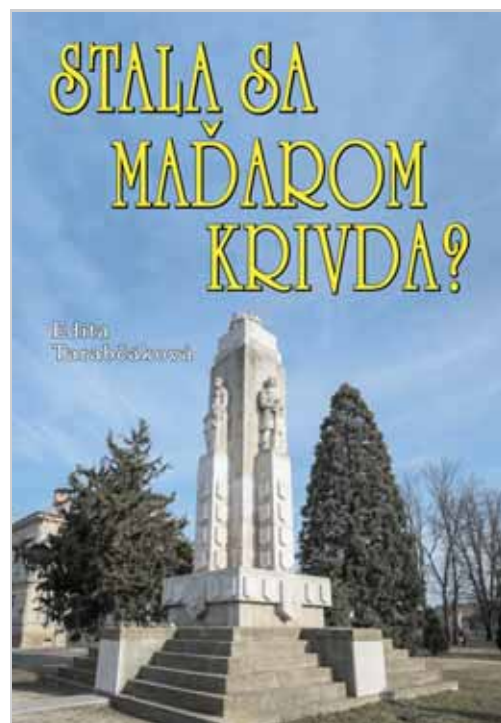
rubriky od Gustáva Murína Laboratórium, od Miloša Ferka Literárny antikvariát – píše o francúzskom románopiscovi Eugèneovi Sueovi, nahliadne aj do literárnej tvorby v Čechách v rubrike Spoznať Moravy od významného slavistu prof. Iva Pospíšila. Jana Pivovarníková tradične podáva správu z výstav.

V Zapisníku sa rozlúčime s Miroslavom Janekom. Michal Valent pripomína lekára Vladislava Zikmunda pri príležitosti jeho deväťdesiatych piatich nedežitých narodenín. Gustáv Murín zaujímavým príspevkom upozorní na Unikát slovenskej literatúry, slovenské špecifikum, a to krštenie kníh realizované často aj kurióznymi spôsobmi, kde sa invencii medze nekladú. Etela Farkašová predstaví ďalšie číslo mesačníka Nový život, periodika vydávaného dolnozemskejšími Slováckmi v srbskom Báčskom Petrovci. Číslo tradične uzatvára rubrika od Štefana Haviara Pripomínajte si. Výtvarný sprievod čísla je vytvorený z diel a prác mladej slovenskej autorky Magdalény Masárovej.

Nová kniha Edity TARABČÁKOVEJ o traumách v slovensko-maďarských vzťahoch

Stala sa Maďarom krivda? – Pravda o Trianone

KNIHA TÝŽDŇA

Tohto roku 4. júna si pripomenieme sté výročie podpísania tzv. Trianonskej zmluvy. Žiaľ, na Slovensku je len málo ľudí, ktorí vedia, čo táto zmluva pre náš štát znamenala a dodnes znamená. Naši občania všeobecne ani len netušia, že pre náš národ je to historicky pravdepodobne najdôležitejší dokument. Bez tohto by neexistoval ani náš dnešný štát.

Z tejto nevedomosti nemožno viniť študentov, lebo im to v škole nepovedali. Žiaľ, ani ich rodičov, ani im to nik nepovedal, a tak to nemôžu povedať ani svojim deťom a vnukom. Je to zásadná mnohoročná chyba školstva, ale aj médií a našich politikov. Na druhej strane, neexistuje Maďar, nech už žije kdekoľvek na svete, ktorý by nevedel, čo Trianon znamená. A je jedno, či je architekt, lekár, poštár, záhradník a pestuje paradajky alebo ako gazda chová domáce zvieratá a hydinu. Doslova od malých školákov až pod starčekov a starčky aj na tej najposlednejšej puste. Každý rok si celé Maďarsko smútočne a s pietou pripomína výročie podpísania tejto zmluvy. Je to všade – v televízii, rozhlase, tlači. Na budovách visia čierne zástavy. Maďari sústavné už sto rokov vykrikujú, ako sa im ublížilo, ako boli okradnutí, ako strašne trpia.

Je to pravda alebo typická maďarská lož? Ako to teda v skutočnosti bolo? Čo viedlo k tzv. národnej tragédii Maďarov a rozpadu Uhorska? Povýšeneckí a nezodpovední maďarskí politici a krutý národnostný útlak Slovákov. Aký to malo dosah pre nás? Prečo sa s tým Maďari stále nevyrovnali a požadujú revízie hraníc? Čo to pre nás znamená? Tieto a ďalšie podobné otázky podrobne rozoberá Dr. Edita Tarabčáková vo svojej najnovšej knihe Stala sa Maďarom krivda? ktorá práve vyšla vo vydavateľstve Emko-konzult.

(red)

NEKROLÓG

Rodák z Martina Ing. arch. Vladimír DEDEČEK (* 26. máj 1929 – † 29. apríl 2020) bol architekt, ktorý sa monumentálnymi stavbami významným spôsobom zapísal do slovenských dejín. Slovenský národný archív, Slovenská národná galéria, študentské mestiečka, Najvyšší súd SR, Incheba... a desiatky ďalších stavieb, ktoré zmenili vzhľad celého Slovenska. Odišiel vo veku deväťdesiatjedem rokov, no zanechal po sebe stavby, ktoré získali celosvetový obdiv. Najmä vysokoškolský areál Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre udivuje invenčnosťou a nadčasovým riešením.

Stavbami menil vzhľad Slovenska

Absolvoval Fakultu architektúry SVŠT a pôsobil ako hlavný architekt bratislavského Stavoprojektu a architektonický dozor. Špecializoval sa na školské budovy a ich areály, internáty a študentské domovy, neskôr na budovy občianskej vybavenosti, ale aj športoviska a kultúrne inštitúcie, výstavníka a ďalšie budovy. Je nositeľ Jurkovičovej ceny a prezidentského vyznamenania Pribinov kríž.

Dedečkova architektúra je úzko spätá s obdobím šesťdesiatych, sedemdesiatych a osemdesiatych rokov, je symbolom, súčasťou tohto obdobia. Z kulturologického hľadiska patrí k významným postavám slovenskej kultúry, architektúry a umenia. Jeho dielo je ťažké zaradiť, no všeobecne nachádzame spojitosti s funkcionalizmom a tvorbou neskorej moderny. Výstižnejšie je označenie tzv. architektúry brutalizmu. Moc architekta meniť verejný priestor a premiňať estetické vnímanie nás, zblížovať ľudí, napomôcť sociálne kontakty, v tom spočíva táto urbánno-utopická výzva. V Dedečkových labyrintoch sa dá stratiť, ale aj nájsť niečo, o čom sme ani netušili, že hľadáme. Architektovu všestrannosť dokazuje jeho pestrý výber druhov stavieb od škôl cez športoviská, galérie až po štátne inštitúcie. Vo všetkých sa stretávame, krížia sa naše osudy a hľadáme zmysel našich životov. A kdesi v pozadí je tvorca, ktorý určuje rozdelenie chodieb, schodov, dverí, terás či spoločných seminárnych miestností. Nabudúce, keď sa budete prechádzať mestom a stavbami, ktoré poznačila jeho invenčnosť, spomeňte si na Vladimíra Dedečka. Česť pamiatke tohto architekta a dlhý život jeho dielam.

Lukáš PERNÝ

HUMORESKA

Milý Donald, prepáč, že Ti píšem tak často. Ty tiež vystupuješ často v televízii. Rozdávanie rozumu a samoreklama na obrazovke začína byť hádam celosvetovým zvykom medzi politikmi. V televízii si navrhol, aby si ľudia vstrekovali do žíl dezinfekciu ako liečenie Covidu-19.

Milý Donald, Tvoj návrh ma mimoriadne zaujal. Každý objav má svoju genézu. Flemingov údajne náhodný objav penicilínu. Pasteurova liečba besnoty. Kochova liečba tuberkulózy. A teraz my dvaja výskumníci amatéri. Rád by som s Tebou osobne vystúpil pred ľudstvom a spoločne by sme planétu ohromili Tvojím vynálezom a mojím

prevratným zlepšením Tvojho objavu. Navrhujem, aby sme ho nazvali Prezidentská metóda liečby Covidu-19. Prenechávam Ti všetku slávu. My Slováci to tak zvykneme. Profesor Heyrovský

dezinfekčný prostriedok, injekčnú striekačku zožením neskôr. Ako full-service narkomanom ich rozdával mimovládny výskum. V obchodoch vždy čítam maličké

vazívne. Mój vedecký výskum bol potvrdený aj podpráporčíkom policajného zboru. Vodičský preukaz dostanem späť o dva mesiace, peniaze z pokuty mi asi nevrátia. Neprekáža,

rii pod názvom bezchlórový dezinfekčný. Nerozumiem, prečo obchodníci inštalujú pri vchode do predajne sprejové dávkovače drahého dezinfekčného prostriedku. Stačilo by čiahnuť do regálu a na tácku položiť fľašu a poldecáky.

Donald, abstinenti, medzi ktorých patríš aj Ty, mohamedáni a mormóni, budú účinkami dezinfekčného prostriedku spočiatku prekvapení. Podľa výskumu amerických vedcov ľudia, ktorí pijú alkohol, majú menšiu náchylnosť žiť s viacerými partnermi. Povedané slovami vedca, „rovnaké faktory ovplyvňujú konzumáciu alkoholu aj prechod od polygamie k monogamii“. Povedané slovami nevedca, verní manželia nedostanú Covid-19, ale cirhózu.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Donald mi neodpovedá, ale ja som vytrvalý

či profesor Ilkovič, všetko jedno, kto dostane Nobelovu cenu za objav polagrafiu alebo objav neinvazívneho ničenia koronavírusu. Čo človek neurobí pre svoje zdravie...

Sotva som dovozil na CNN Tvoj prejav, hneď som šiel pohľadať na detské ihrisko nejaké voľne pohodené injekčné striekačky a ihly. Lenže ihriská sú pre pandémiu teraz zavreté. Tak som si chcel aspoň kúpiť

číselká, ktoré mi oznamujú cenu za liter. A ešte menšie písmenká, čo všetko tovar obsahuje. Zistil som, že špeciálny bezchlórový dezinfekčný prostriedok je na báze alkoholu. Úplne ako slivovica. Až vtedy som pochopil Tvoj objav a okamžite som ho dokázal zlepšiť. Dlhoročným výskumom na sebe som dokázal, že bezchlórový dezinfekčný prostriedok – nazývaný alkohol, sa dá dopraviť do žíl aj nein-

keď ide o ľudské zdravie, na peniazoch nezáleží. Povedal istý náš politik, keď kúpil predražené zdravotné pomôcky. Z cudzieho krv netečie. Mne na peniazoch záleží, lebo nemám dosah na štátny rozpočet. Z maličkých číseliek som zistil ďalší svetoborný údaj. Dezinfekčný prostriedok – zvaný doteraz vodka, je o polovicu lacnejší ako výrobok s rovnakým obsahom, predávaný v drogé-

ČRTA

Generálmajor Alexander KORDA in memoriam

Rehabilitácie sa dočkal pred tridsiatimi rokmi

Alexander KORDA sa narodil 18. 4. 1907 vo Vrútkach. Absolvoval Vojenskú akadémiu v Hraniciach na Morave a v hodnosti poručíka ho zaradili k delostreleckému pluku v Prahe-Ruzyni. V rokoch 1932 – 1939 slúžil v Olomouci, Biline, Pardubiciach, Místku, Josefove, Dunajskej Strede, Hlohovci, Trnave a v Bratislave.

Po vzniku Slovenského štátu pôsobil od roka 1940 ako učiteľ na vojenskej akadémii v Bratislave a v Banskej Bystrici. Aktívne sa zúčastnil na armádnom protifašistickom odboji, pomáhal vyzbrojovať partizánske jednotky. Od roka 1942 bol príslušníkom ilegálnej vojenskej odbojovej organizácie Victorie s centrom na Veliteľstve pozemného vojska v Banskej Bystrici. Mal kontakty s ilegálnou skupinou odbojárov, sústredených okolo MUDr. Vavra Šrobára, ako aj s odbojovou skupinou Flóra. Patril medzi najbližších spolupracovníkov Vojenského ústredia, vedného pplk. gšt. Jánom Golianom.

Po vypuknutí SNP bol veliteľom 25. pešieho práporu Tretej taktickej skupiny 1. čs. armády na Slovensku. Po ukončení organizovaného odporu ustúpil s jednotkou do priestoru Starých Hôr, kde 19. 11. 1944 padol po vážnom zranení do nemeckého zajatia. Bol odvezený do väznice v Bratislave a potom do Nemecka do zajateckého tábora Stammlager XVIII/A Keisersteinbruch – Altenburg. Z Nemecka sa Korda vrátil 1. 6. 1945.

Po vojne krátko pôsobil ako zástupca veliteľa vojenskej akadémie v Hraniciach na Morave a v Mladej Boleslavi. Po februári 1948 sa okolo neho vytvorila skupina demokraticky zmýšľajúcich dôstojníkov, ktorí sa usilovali čeliť zámerom komunistov ovládnuť armádu. Za to bol neskôr politicky prenasledovaný, zatkli ho a podrobili výsluchom a následne ho v septembri 1949 odsúdili vojenský senát Štátneho súdu v Prahe na Pankráci za údajnú velezradu a vyzvedačstvo na doživotný žalár. Väznili ho v niekoľkých väzniciach, kde ho opäť podrobili surovým výsluchom. Zatkli aj jeho manželku Helenu, brata, obe sestry, švagrinu a aj švagrov. V roku 1952 ho premiestnili do väznice v Leopoldove a v auguste 1958 Alexandra Kordu previezli do väzenskej nemocnice U sv. Anny v Brne, kde 13. septembra 1958 po deviatich rokoch žalárovania zomrel vo veku päťdesiatjeden rokov. Na pohreb v krematóriu povolili prísť len matke a sestram.

Urnu s pozostatkami Alexandra Kordu uložili do spoločnej rodinnej hrobky na cintorine vo Vrútkach. V októbri 1990 ho rehabilitovali a povýšili in memoriam do hodnosti generálmajora.

Text a foto: Lubomír ŽILA

František KREUTZ písanie považoval za pozitívnu formu a metódu učiteľskej tvorivosti

Obrázky z Lehoty a spomienky na farského Samka

Marek LOCEK – Foto: archív autora

Nedávno ste v Slovenských národných novinách publikovali črtu o Františkovi KREUTZovi k jeho storočnici, ktorý sa súbežne s pedagogickou činnosťou venoval literárnej tvorbe. Spájal v sebe viacročnú záľubu v histórii a regionalistike, pričom písanie považoval za jednu z foriem a metód učiteľskej tvorivosti. Ako sám v archívnej korešpondencii uvádza: „Držali sme sa zásady – Lerne seine Heimat kennen – a my sme túto vlasť chalupkovskými zúžili na užšiu vlasť, chodili sme vókol Brezna.“

Jeho práca tentoraz vychádza z literárnej pozostalosti (Brezno: Oblastné pracovisko a Miestny odbor Matice slovenskej 2010). Prvé koncepty vznikali ešte v preddebutovom období z konca šesťdesiatych rokov 20. storočia ako prerozprávané povesti a pretrávané spomienky na „farského Samka“, odvysielané v banskobystrickom rozhlase. Súčasnému knižnému vydaniu predchádzali časopisecké príspevky v Breznianskom spravodajcovi z roka 1991. Národnému hnutiu 19. storočia sa Kreutz venoval aj formou muzeálnych výstav v Brezne (Horehronskí priatelia Boženy Němcovej, Život a dielo Sama

RECENZIA

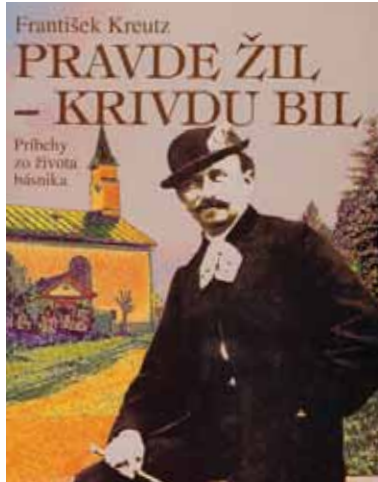
Chalupku, G. Z. Laskomerský). Ako dlhoročný organizátor Chalupkovho Brezna (dodnes jedinečného pedagogického podujatia svojho druhu) i verný „chalupovec“ (tak sa označujú priaznivci fóra umeleckej tvorivosti) mal na svoje osvetové i publikačné aktivity nemalo príležitosti.

■ BOJOVNÍK MEČA I PERA

Maťovčikove kolektívne Slovníky slovenských spisovateľov 20. storočia (2001, 2008) registrujú Františka Kreutza ako znalca regionálnej horehronskej histórie i ľudovej slovesnosti. Tento výklad sa viazal od začiatku na autorov záujem o povestové látky, najmä na realie z bojovníckeho kapitána Jakuba Surovca, i na Kreutzovu organizátorskú činnosť pri zrode Horehronského múzea (kde pri jeho založení sa odvolával práve na nepreberné bohatstvo umeleckej tvorby či bohaté literárne tradície Brezna a jeho okolia).

Po Kreutzovom gemerskom a horehronskom cykle povestí a historických poviedkach i námetoč z dejín breznianskeho práva/súdnicstva sa sústreďuje na civilný profil Sama Chalupku počas jeho začiatočného dvadsaťročného pôsobenia na hornolehotskej fare.

Pri letnej sieste s ruským filológom Sreznevským sa Chalupka vyzlečie z kabáta, rozviaže si šatku na krku, aby si mohol liečiť ranu z vojnového zranenia, čo je zaujímavý postreh pre oživenie oficiálneho portréta a školských faktov o spisovateľovi, ale „obnaženosť“ postavy rozvíja Kreutz do podoby biografických zlomkov. Chalupka sa približuje skôr ako člen rozvetvanej rodiny

Pravde žil farský Samko, kniha o samovi Chalupkovi

František KREUTZ (v strede) so žiakmi pri hrobe Sama Chalupku a jeho manželky v Hornej Lehotě

a ľudu „svojej“ dediny s osobnými priateľskými vzťahmi so vzdalancami nielen zo Slovenska. Nachádzame tu skôr náčrty umeleckého profilu básnika, prechod od „bojovníka meča“ k „bojovníkovi pera“ a do popredia sa dostáva konkretizácia Chalupkovho životného kréda, ústiaceho aj do samotného názvu prózy.

■ V HORNEJ LEHOTE

Život v Hornej Lehotě sa tematizuje do rytmizovanej podoby sviatočných udalostí, ale aj prelomových situácií (útok honvédov, úradná kontrola) a titulná, „hlavná“ postava sa charakterizuje prostredníctvom kontaktov s rodinou, priateľmi i pamäti dedinského ľudu

(príhoda so zasúkanou jaskyňou, rozprávky o permonikoch). Tí si vzájomne vymieňajú pravdy, krivdy a postoje k národu a spoločnosti.

Ocitáme sa na návšteve u Chalupkovcov, ktorí sa nám javia bližšie a otvorenejšie. Hornolehotský Chalupka si pri jedení rád zafajčí a nie je taký asketický k alkoholu, napriek tomu, že napísal prácu Pálenska otrava, jeho brat má obavy nad budúcnosťou svojich detí a pod. Domáce prostredie a rodinná atmosféra sa napája pritom na širšie kultúrne a historické momenty, individuálne osudy Chalupkovcov sa konfrontujú s dňami vo svete, podliehajú dramatickým spoločenským pomeroch (revolúcia 1849, národnostný útlak a maďarizácia). Hornolehotská pohostinnosť a komunikatívnosť stojí zoči-voči nepriazni uhorskej vlasti, ktorá by

Lehote prechádza na mocenskú i konfrontačnú (S. Chalupku ohrozuje prenasledovanie honvédskymi vojakmi, maďarizačný tlak zvolenského župana viniť farára a básnika z panslavizmu). Reálne udalosti básnikovej perzekúcie zároveň preverovali jeho životné náhľady. Rovnako ako jeho literárny Branko alebo Valibuk aj Samo Chalupka prekypuje odvahou i nezlomnosťou – tentoraz voči „slovákožrútom“, ktorí si brúsia zuby na všetko slovenské, hovorené či písané.

■ CHALUPKOVA BIOGRAFIA

Osobné a rodinné dejiny Sama Chalupku, ktoré sa prezentujú spod pera Františka Kreutza, načrtávajú emotívny „cestopis duše“ poeta meniaceho sa z tradičného (učebnicového, encyklopedického) obrazu na strýčka, brata Samuela Adamoviča, hostiteľa alebo sprievodcu. „Chalupkovcov nepreslávilo Brezno, ale Chalupkovci preslávili Brezno,“ odovdáva sa Kreutz v práci na literárneho historika Ruda Brtáňa a popularizuje jednu z významných kapitol literárnych dejín regiónu z druhej polovice 19. storočia. Cez vážne a humorné rozhovory, sviatočné a turistické „pohľadnice“ a biografické epizódy sa do pozornosti dostáva osobnosť hornolehotského Chalupku ako spravodlivého, pracovitého, ľudského i tolerantne mysliaceho a konajúceho človeka v dobe, v ktorej „nám dožičia šibeníc, väzenských i kadejakých kutíc a utekať môžeme, kofko nám len nohy vládu a vystačí dych“.

Kreutz dotvára príbehy v zmysle antického a štúrovcami zvyrazňovaného programu O pater, o patria! a do rozprávačského priestoru (so stereotypne opakovaným stretnutiami a s návštevami) vsúva motívy a symboly domova – domácnosti – otciny (kozub, stôl, včelín, pavučia jaskyňa, mlyn, hlina, prameň či oblátky) s tradičnou kresťansko-humanitnou tradíciou spoločenstva a rodiny ako malého národa. Vyzdvihuje toleranciu, ľudskosť, pracovitosť, spravodlivosť či lásku k blížnym.

Publikácia, ktorá bola vydaná tiež ako školská pomôcka, odkrýva vnútornú biografiu Sama Chalupku a ponúka pohľad do jeho rodnej krajiny i osudov slovenského a slovanského sveta.

Pred dvesto rokmi sa v Senici narodil hrdina meruósmych rokov Karol BÓRIK

Prvý kapitán slovenských dobrovoľníkov

Pavol VANDELIA – Foto: Obecný úrad Beckov

V minulých dňoch si občianske združenie Johanky Hrebendovej Bórikovej, Klub ochrancov zelene a obec Beckov pripomenuli dvojsté výročie narodenia Karola BÓRIKA zasadением pamätnej lípy v parku v Beckove. Je to druhá lípa tomuto hrdinovi a veľkému synovi slovenského národa. Prvú lípu mu zasadili vo Vrbovcich pri pamätníku revolúcie 1848 – 1849, kde tvorí stromoradie Lip hrdinov meruósmych rokov. Karol Bórik bol národný buditeľ, bojovník za slovenský národ a prvý a najodvážnejší kapitán slovenských dobrovoľníkov v revolúcii 1848 – 1849.

Narodil sa 19. apríla 1820 v Senici do rodiny evanjelického farára Pavla Bórika a jeho manželky Barbory, rodennej Lešovskej. Mal viacero súrodencov – troch bratov Daniela, Ladislava, Pavla a štyri sestry Johanku, Wilmu, Annu a Karolínu. Po štúdiách na evanjelickom lýceu v Bratislave pôsobil určitý čas v armáde ako vojak. V roku 1848 sa chcel stať notárom vo Vrbovcich, ale miesto nedostal pre národnostné ctenie a nesúhlas slúžneho v Senici. Spolu s bratom Danielom Jaroslavom Bórikom sa zapojili do príprav a bojov v povstaní

1848 – 1849. Bol účastníkom všetkých troch dobrovoľníckych výprav – septembrovej, zimnej i letnej.

Karol bol vynikajúci dôstojník a veliteľ, udatný bojovník v obranných bojoch vo víťaznej bitke 22. septembra 1848 pri Brezovej pod Bradlom. Vyznamenal sa tiež v ustupujúcich bojoch pri Senici 26. septembra 1848 na prietžskom kopci a na Poriadí u Klasovitých 28. septembra 1848. Po porážke septembrovej výpravy zabezpečoval výzbroj pre ďalšie vojenské operácie vo Viedni a v Prahe. Vyznamenal sa v bojoch pri Budatíne, kde so svo-

jou stotinou obsadil most cez rieku Váh a umožnil tak dobrovoľníkom a rakúskemu vojsku obsadiť Žilinu. S bratom Danielom sa zúčastnil na bitke o Prešov, kde velil piatim stotinám dobrovoľníkov a ubránili toto mesto pred košúťovskými honvédmi a gardistami komisára Benického, a vyznamenal sa tiež v bitke pri Hanušovciach.

Vojenskými skúsenosťami, odvahou a udatnosťou sa stal hrdinom povstania.

Verejne vystupoval proti násilnej maďarizácii. Po revolúcii v roku 1850 odišiel do Beckova, kde sa natrvalo usadil a pôsobil ako notár. Jeho životnou

Prvý dobrovoľnícky kapitán Karol BÓRIK

partnerkou sa stala Katarína Wilhelmina Erdelská, dcéra lubinského notára Štefana Erdelského. Mali spolu tri dcéry.

Karol Bórik sa pričínili o pomoc pri finančných zbierkach na Maticu slovenskú a pomáhal aj získavať predplatiteľov slovenskej tlače.

Jeho statočné srdce dobilo 21. októbra 1896 v Beckove, kde je pochovaný na miestnom cintoríne pod lipami. V beckovskom parku sa nachádza pamätník Bojovníkom za slobodu, na ktorom je umiestnený jeho portrétny bronzový reliéf.

V Trnave stála socha nášho veľikána už päť rokov po jeho tragickej smrti

Prvá Štefánikova plastika na Slovensku

Adriana HORVÁTHOVÁ, predsedníčka MO MS v Trnave

V minulom roku sme si pripomínali sté výročie tragickej smrti nášho veľikána Milana Rastislava Štefánika. V máji 2019 bola už tradičná, ale výročiu primerane dôstojná poklona pri soche Milana Rastislava Štefánika, ktorému prišli vzdať hold zástupcovia štátnej správy, tiež mestské samosprávy, matičiari, školáci či obyvatelia Trnavy. Za Maticu slovenskú sa patrí poďakovať tamojšiemu Evanjelickému zboru a. v., ako aj riaditeľke Štátneho archívu v Trnave Dr. Júlii Ragačovej, ktorá pri tejto významnej príležitosti formou výstavy sprístupnila v spoločenskej miestnosti fary všetky historické dokumenty MO MS v Trnave od vyhlásenia celokrajinskej zbierky na sochu Milana Rastislava Štefánika, teda od roka 1923, až po jej slávnostné odhalenie v roku 1924.

Asi málokto Trnavčan vie, kto má zásluhy na tom, že v Trnave stála jeho socha v životnej veľkosti už päť rokov po jeho smrti, teda v roku 1924. A po neprajnej komunistckej ére málokto vie, kto má zásluhu na jej zachovaní dodnes.

■ ZÁSLUHA MATIČIAROV

Bol to miestny odbor Matice slovenskej, konkrétne jej prvý podpredseda Dr. Pavol Žiška, veľká osobnosť kultúrnej Trnavy vo svojej dobe, ktorý sa postaral o celokrajinskú finančnú zbierku už v roku vzniku Miestneho odboru Matice slovenskej v Trnave – v roku 1923. Čo je úžasné, že Slováci v priebehu jedného roka vďaka prispeli na vytvorenie umeleckého diela, ktoré stvárnil akademický sochár Ján Koniarek, dnes umeleckou kritikou považovaný za nestora slovenského sochárstva. Socha M. R. Štefánika bola prvá na Slovensku. Jej vernou podobou Štefánika, lebo J. Koniarek generála osobne poznal. A čo je priam dojímavé, na slávnostnom odhalení v Trnave sa zúčastnila aj mamička nášho veľikána.

Staršia generácia si možno pamätá, že pomník stál vedľa knižnice, dnes Krajská knižnica Juraja Fándlyho v Trnave. V päťdesiatych rokoch bol pomník ako ideologicky nežiaduci odstránený a nahradil ho pomník Červenej armády.

Po politickom odmäku v roku 1968 bolo slávnostné odhalenie sochy v máji 1969 v promenáde oproti súsošiu Antona Bernoláka. Bola to iba krátka chvíľa a znovu nastalo obdobie tzv. normalizácie či politic-

kého útlaku a socha musela zmiznúť. Nahradilo ju súsošie slovenských poľnohospodárov, ktoré tam stojí dodnes.

Pri poslednom slávnostnom odhalení sochy Milana Rastislava

A konečne sa dostávame k meritu veci. Kto a kde sochu schovával a ako to dokázal v policajnom režime? Veď po odhalení by sa nevyhol prenasledovaniu, dlhoročnému

Málokto pamätá, že slovenských osobností majú také pohnuté osudy ako tie, ktoré boli venované M. R. Štefánikovi – aj trnavský monument venovaný generálovi odhalovali v rôznych obdobiach trikrát...

Štefánika počas nežnej revolúcie v roku 1989 Miestny odbor Matice slovenskej v Trnave vydal publikáciu s podtitulom Trikrát a dosť. Prečo? Lebo po spoločenskej zmene bolo 4. mája 1990 tretie odhalenie sochy Milana Rastislava Štefánika v parku pri evanjelickom kostole. Bola to veľká slávnosť, na ktorej sa zúčastnili hostia z veľvyslanectva Francúzskej republiky v ČSFR, delegácia Ministerstva kultúry, Matice slovenskej a mnohí ďalší hostia. Trnava teda po tretí raz privítala strateného syna.

väzeniu, netrpel by on, ale trpela by celá jeho rodina, jeho deti, možno aj vnuci...

■ VERNÝ NÁRODOVEC

Bol to Karol Stuck, známa trnavská postava. Býval vo svojom dome na Hviezdoslavovej č. 7 v Trnave. Okrem svojho povolania a svojich troch dcér a manželky miloval šport a svoju vlasť. Bol vynikajúci cyklista, ktorý vyhral niekoľko pretekov. Neskôr založil cyklistický klub v Trnave, kde pôsobil ako tréner, rozhodca, člen

ústredia cyklistiky ČSR v Prahe, organizátor pretekov (Preteky mieru, Okolo Slovenska, Hlas ľudu, Bratislava – Viedeň – Budapešť), a známe sú aj iné jeho cyklické aktivity.

Ako spomína jeho dcéra Klára Mária Bartakovičová: „Otca požiadali pravdepodobne jeho kamaráti – pán Glinda a pán Minárik, v tom čase pracovníci Mestského národného výboru v Trnave, nech im sochu pomôže ukryť, aby ju nestihol osud sochy z Bratislavy, ktorá bola roztavená. Trnavčania si sochu obľúbili a boli na ňu hrdí. Karol Stuck ako verný národovec sa na to podujal. V noci ju previezli do našej pivnice. Vykonal to bez ďalších problémov, nikto netušil, kde sa socha zo skladu (kaplnky na MsNV) podela a nikoho to, našťastie, netrápilo...“

Po roku 1989 sa opäť objavila. Na svetlo sveta ju vyniesli, ako ináč, športovci z pátiarskeho oddielu BC Jánošík – Miroslav Racek, Bandi Minárik, Ted Drdul. Nechýbali pán Glinda a pán Vachta. Arpad Matejka bol tiež jedným z iniciátorov tejto udalosti, píše o tom vo svojej knihe Dotyky s mocou.

Mesto Trnava na Karola Stucka nezabudlo. V roku 2008 mu magistrát mesta udelil Cenu mesta Trnavy in memoriam pri príležitosti nedožitých stých narodenín za jeho športovú činnosť. Jeho športové ocenia sa nachádzajú v Západoslovenskom múzeu v Trnave.

■ NAMIESTO ZÁVERU

Vrávi sa, že nič nie je náhodou. Pán Stuck dom na Hviezdoslavovej 7 ešte pred novembrom 1989 predal a následne v ňom zriadili Galériu Jána Koniarka pod vedením riaditeľa Vladimíra Siváčka, ktorý sochu Štefánika zodpovedne opatroval.

Tieto dôverné informácie máme od Mgr. Kláry Márie Bartakovičovej, rodenej Stuckovej, ktorá dlhé roky pracuje v Miestnom odbore Matice slovenskej v Trnave vo funkcii predsedníčky dozorného výboru a ktorá považuje svojho otca za hrdinu. Právom...

Pýchou majstra Jána NEMCA z Liptovského Mikuláša sú vlastné fujary a píšťaly

Životné príbehy zhmotnené v dreve

Nada LEGNAVSKÁ – Foto: archív M. N.

Už od útleho detstva mal blízky vzťah k umeniu. Miloval literatúru, maľbu, hudbu, folklór a vzhliadal k talentovaným ľuďom, ktorí vedeli naplno využiť svoj potenciál. Matičiar z Liptovského Mikuláša Ján NEMEC, ktorý zasvätil jeseň svojho života práci s drevom, len prednedávnom oslávil okružle jubileum – osemdesiatpäť rokov.

Rodák z Lučivnej pôsobil počas svojho života ako učiteľ, vo voľnom čase sa celé desaťročia venoval folklóru. Ovláda hru na niekoľkých hudobných nástrojoch, preto už počas základnej prezenčnej služby v Stribe založili s kamarátom folklórny súbor, po návrate domov sformovali v Poprade nový. Štrnásť rokov hral na husle vo Folklórnom súbore Jánošík vo Svite, považuje to za svoje najkrajšie životné obdobie. S kolektívom ešte za socializmu koncertovali v niekoľkých krajinách Európy, okrem iného v Anglicku či vo Francúzsku. Neskôr aj s manželkou založili vlastnú cimbalovú muziku v Jamníku. Odtiaľ sa po piatich rokoch presťahovali do Liptovského Mikuláša, kde si napokon v rodinnom dome zriadili galériu ľudového umenia. Návštevníci tam môžu obdivovať jeho tvorbu z oblasti drevo-rezby, maľby, kresby a tiež hlavnú pých majstra – fujary či píšťaly.

■ INŠPIRÁCIE ZO SALAŠOV

„Rezárstvu a výrobe fujár som sa začal venovať až na dôchodku, keď som mal viac času. Inšpiráciu som čerpal zo svojho predchádzajúceho života. Ako učiteľ som pracoval v niekoľkých podtatranských obciach a veľmi rád som chodil na tamojšie salaše, obdivoval som prácu bačov. Od nich som sa naučil vyrábať črpkáky. Neskôr som skúsil aj plastiky

kvetov a rôzne reliéfné kompozície, až som sa dostal k trojrozmerným postavám, tie sa vyrábajú najťažšie. Mal som však pre rezárstvo veľký zápal, vstával som nadranom, keď celý dom ešte spal. Kým sa zobudili, už som mal poriadene,“ povedal ľudový umelec a matičiar Ján Nemeč.

Jeho drevené plastiky z lipy zobrazujú okamihy zo života salašníkov, poľnohospodárov a hudobníkov. V súčasnosti je najväčšou obdivovateľkou jeho výtvorov dvojročná pravnučka Ellinka. Jej najobľúbenejšou hračkou je vyrezávaný drevený salaš s ovečkami, ktoré občas zoberie napásť na záhradku. Majster sa však netají tým, že jeho najväčšou záľubou sa stala výroba fujár, píšťaliel a bezdierových píšťal, takzvaných koncoviek.

■ ČARO FUJÁR

„Fujarová hudba ma síce očarila pri prvom počutí, ale výroba som sa nemohol venovať hneď na začiatku. Nepoznal som to tajomstvo, samozrejme, nik mi ho nechcel prezradiť. Každý majster mal svoje triky a strážil si ich. Dedili sa z generácie na generáciu. Preto som kúzo výroby fujár objavoval ako samouk z rôznych zdrojov. Dlhé roky som chodil po liptovských horách a hľadal vhodné drevo. Na výrobu fujár je najlepšia baza, ale nesmie mať žiadne konáre. Hneď ju

treba prevrátať nebožiecom, lenže tento nástroj sa už nevyrába. Tak som chodil po dedinách a zháňal ho. Učil som sa, ako drevo správne vysušiť a ako vyrobiť dobré hlasivky. Tie sú totiž kľúčom k dobrému zvuku. Dnes môžem povedať, že to vyplnilo môj život na dôchodku,“ zaspomínal.

PROFIL MATIČIARA

Z približne pol tisíciky drevených výrobkov, ktoré aktívny dôchodca vyrezal, je približne stovka hudobných nástrojov. Mnohé z nich už venoval rodine alebo sa nachádzajú aj v domácnostiach na viacerých kontinentoch. Všetky svoje najväčšie diela – drevorezbu zobrazujúcu poslednú večeru Pánovu s apoštolmi daroval cirkevnému zboru a momentálne zdobí priestory Evanjelického kostola v liptovskomikulášskej mestskej časti Palúdzka, ktorý bol postavený v roku 1941.

Umelecké výrobky Jána Nemca uspeli aj na mnohých výstavách či súťažiach, na ktorých získal niekoľko ocenení. Poslednú samostatnú výstavu mal v priestoroch Domu Matice slovenskej v Liptovskom Mikulášu. Azda najväčší obdiv získava ľudový umelec za svoju všestrannosť a tvorbu v niekoľkých druhoch umenia súčasne – ako maliar, rezbár, výrobca fujár i bývalý folklorista.

Otca a syna NEMCOVCOV zdobí láska k folklóru.

K drevu má pozitívny vzťah aj jeho jediný syn Ján, rovnako člen Miestneho odboru Matice slovenskej v Liptovskom Mikulášu, ktorý vyrába nábytok do domácností po celom Slovensku, a tiež aj vnuk Marek, ktorý sa usiluje udržiavať slovenské ľudové tradície ako riaditeľ Domu Matice slovenskej v Liptovskom Mikulášu a zároveň druhý podpredseda Matice slovenskej. K drevu sa ako vyučujúci umelecký rezbár vracia skôr ako ku koničku, často pomáha starému otcovi či otcovi, keď vyrábajú výrobky z dreva.

■ GENERAČNÁ LÁSKA

„Aj keď práca s drevom mi nie je cudzia a rád sa jej vo voľných chvíľach venujem, musím priznať, že toho času je už menej. No tradície a ľudová tvorivosť idú ruka v ruku s našou najstaršou ustanovizňou. Aj preto som hrdý na otca a starého otca, je úchvatné, ako kus surového dreva pod ich rukami oživa,“ skonštatoval.

V rodine tak bezpochyby už minimálne po tri generácie pretrváva láska k regiónu, horám, drevu a ľudovým tradíciám. Každý si k nim vydláždil svoju vlastnú cestu, vybral sa svojím smerom, no vzájomne sa vo svojich činnostiach podporujú a obdivujú. Pozoruhodný je aj fakt, že celá rodina Nemcovov a všetky jej generácie sú členmi našej národnej ustanovizne Matice slovenskej.

ČITATEĽSKÉ FÓRUM

Ad: Tatranský slzopád ešte neslabne, SNN č. 7/2020

Pozdravujem vás z nádhernej májovo rozkvitnutej prírody v okolí našej milých dedinky Opátky. Píšem tieto riadky v sobotu. Je to deň, keď som aj vďaka SNN v dobrom rozpoložení a opäť a znova si uvedomujem, aké som mal šťastie, že sa nám pred dlhým obdobím s týmito novinami stretli cesty. A ďakujem ich tvorcom, vám redakčnému kolektívu, že ešte stále vládnete niest tú vzácnu zástavu dobrého, pravdivého a aj nebojácneho novinárskeho slova...

Úžasné noviny

No – sú to úžasné noviny. A nie je to iba môj názor. Mój dlhoročný priateľ v Sobrancech cestuje každý piatok, a ak nemôže, tak v pondelok do Michaloviec najmä preto, aby si tam kúpil SNN (v Sobrancech, v okresnom meste, ich nedostat). Mój ďalší kamarát v Solivare cestuje roky do mesta Prešov najmä kvôli SNN... Bývalý dlhoročný riaditeľ košickej ZOO, teraz žijúci na dôchodku v Tatranskej Lomnici, cestuje si kúpiť SNN do Popradu...

Všetci vám za tie noviny ďakujeme, robíte to dobre, dobre, dobre! No a ja mám bonus navyše, občas mi aj niečo v SNN uverejníte. Mám trvalý dobrý pocit, že sa tak deje, lebo som mohol mnoho nepotrebných vecí najmä na tému lesy, lesníctvo s veľkým podielom objektivnosti uverejniť a dočkať sa od mnohých lesníkov poďakovania. S tým, že o lesníckej problematike nepíšu takmer nijaké noviny. Som prešťastný najmä z početných dobrých ohlasov na môj posledný článok – reportáž Tatranský slzopád ešte neslabne v 7. tohtoročnom čísle SNN. Prišla mi naň doslova záplava ohlasov. Z vedenia ŠL TANAP-u, z redakcie časopisu TATRY, od tatranských lesníkov dôchodcov, od jedného z najlepších lesníkov vo Vysokých Tatrách Ing. Slivinského – a unisono hovorili, že článok je zásadným objektívnym príspevom k problému lesa a prírody v našich veľhorách. Som prešťastný, že aj v mojich sedemdesiatich šiestich rokoch viem byť ešte trochu užitočný, že ako dôchodca nie som iba tráviaca rúra...

Preč už so samochváľou. Pridupľávam ete raz: Vďaka, redakcia SNN, vďaka jej pracovníkom. Čakám na uverejnenie článku o pomoci všeužitočným včelám. Teraz je už veľmi aktuálny, aj keď plne chápem, že „vírus“ má pochopiteľnú prioritu. Napísal som o mladom včelárovi. Stále mu však pomáham, radím mu, povzbudzujem ho, má už okolo štyridsať včelstiev, pričom ho veľmi podporujú aj rodičia, celá rodina. Je to nádherný príbeh a človeka teší, že takých ako on na Slovensku pribúda.

Ladislav MALÁK

OČAMI MATIČIARA

V čase, keď sme všetci sústredení na celosvetovú pandémiu nového koronavírusu, chcel by som upozorniť na lekára – matičiara, ktorý sa aktívne podieľal na boji s inou nebezpečnou chorobou. Ján ČVIKOTA bol lekár a vlastenec, ktorý sa narodil 16. mája 1861 vo Valči. Po vychodení ľudovej školy v rodnej obci absolvoval gymnázium v Banskej Bystrici a v roku 1880 sa zapísal na štúdium medicíny vo Viedni.

Horlivý
národovec

Tu sa aktívne podieľal na kultúrnej a spoločenskej činnosti spolku slovenských študentov Tatran. Štúdiá absolvoval aj vďaka finančnej pomoci svojho strýka Ignáca Čvikotu, ktorý obchodoval v cárskom Rusku. Po skončení štúdií prišiel ako lekár na hornú Nitru. V tejto oblasti bola v tom čase rozšírená epidémia trachómu a jemu pripadla najmä liečba tejto nákazlivej očnej choroby v obci Valaská Belá aj s jej lazni. K jeho povinnostiam patrilo riešenie zdravotných a hygienických problémov v obciach obvodu, očkovanie proti pravým kiahňam a liečenie trachómu. Neskoršie od 1. 1. 1897 do 31. 12. 1902 vykonával lekársku službu ako obvodný lekár v Bojniciach a od 1. 1. 1903 a do roka 1924 v Prievidzi.

Koncom roka 1920 založil v Prievidzi MO MS a stal sa jeho predsedom. V nasledujúcom roku spolu s okresným náčelníkom Dr. Jánom Novákom a školským inšpektorom Jozefom Sivákom založili Výbor neodrodilých Slovákov, ktorí vydávaním plagátov „Aká je pravda?“ rozširovali myšlienku slovenskej vzájomnosti a národného sebavedomia. Pracoval i v Československom Červenom kríži.

Zomrel 13. novembra 1924 v Prievidzi, kde je aj pochovaný v rodinnej hrobke. Valčianski matičiari si pamiatku významného rodáka neustále pripomínajú pri rôznych príležitostiach.

Ján LUČAN, predseda
MO MS vo Valči

OPRAVA

V SNN č. 18 z 2. mája 2020 sme v článku Močenských filatelistov zdobiť vzťah k histórii nedopatrením zle identifikovali ľudí na priloženej fotografii. Jozef Kútny je na nej prvý sprava, vedľa predsedníčky MO MS v Močenku Jolana Lenčesová, ďalej predsedu Klubu filatelistov 52-51 Nitra pri D MS v Nitre Milan Šajgalik a úplne vľavo predsedníčka MO MS v Janíkovciach Olga Haringová. Za chybu sa ospravedľujeme.

(red)

Gloriam qui spreverit, veram habebit – Skutočnú slávu získa ten, kto o ňu nestojí
Znie jej pieseň v tichu hlbín...

Text a foto: Ľuboslava LACJAKOVÁ

Vedeli sme o jej podlomenom zdraví, tušili sme, aká bude posledná etapa cesty našej tety Halkovej: ad astra per asperam – utrpením ku hviezdám. Jednako správa o poslednom vydychnutí vzácnjej priateľky hlboko zasiahla početné matičiarske spoločenstvo.

Teraz znie mĺkva panychída, rúfusovské nepočuteľné laudácie za húževnatou rodáčkou z malebného Važca, kde uzrela svetlo sveta 3. júla 1932 a pod tatranskými končiarimi jej klíčili v duši výhonky krištáľového národovectva, lásky k piesni, tancu a ľudovým tradíciám. Velebné ticho hlbín sa rozprestiera ponad všetky gemerské miesta či zákutia, ktorým teta Halková od roka 1971, keď sa presťahovala do Rožňavy, vpisovala letokruhy svojho celoživotného úsilia. Vtlačila autentickú pečať matičiarskemu životu i dianiu v jeho celostnom rozmere aj význame.

Nepotrpela si na tituly, honor a pocty, nepravila po kariére, naopak: naše detné deti, nadchádzajúce pokolenia si ju budú sprietoňovať ako hýbateľku a horliteľku matičného hnutia. Žiľivo rozdávala svojmu milovanému Slovensku svetlo pre život s uzlíčkom nádeje, aby sme v dňoch trudných i lopotných mali kus sviatočnej nečede.

Človek môže svojimi skutkami presiahnuť čas, dobu, vymeraný diel života. Tete Halkovej sa taký

Na Máriu HALKOVÚ budú matičiari v Gemeri dlho a s láskou spomínať, veď sa tu natrvalo zapísala nielen do ich srdca, ale aj do letopisov kultúrneho a spoločenského diania.

presah pošťastil v spoločenstve matičiariov Gemera, ba dokonca Slovenska. Prognostici s jemnou iróniou vravia: „Krištáľovo čistá je len budúcnosť, mení sa vždy minulosť.“ V biografii našej vzácnnej zosnulej priateľky, kolegyne, spolupracovníčky však netreba nič prepisovať, ani vylepšovať. Verila v strunku dobra ukrytú v hĺbkach ľudských podstát. Prebúdžala v ľuďoch túžbu po krásne, po slove

múdom a piesni najrýdzejšej. Bola ženou nielen rozfhadenou v kultúrnej oblasti, v šľachtení dedičstva našich otcov. Bola zároveň človekom hlboko ľudským, mierumilovným, so srdcom dokorán otvoreným tolerancie a porozumeniu. Málokto ju videl bez jej typického dobrosrdečného, mierneho úsmevu. Takou aj navždy ostane v našich spomienkach...

„Telo jedného dňa navždy zmlkne, ale srdce bude spievať večne,“ napísal francúzsky básnik Michael Quist. Pieseň srdca tety Halkovej sa natrvalo vpísala do letopisov spoločenského, kultúrneho a matičiarskeho diania v Gemeri i za jeho teritoriálnymi súradnicami. Dnes jej už znejú iné partitúry, počúva hudbu hlbín večnosti. Epilóg venovaný našej drahej tete zverme tvorcovi najpopolanejšiemu, bardovi slovenskej poézie Milanovi Rúfusovi: „Nuž, otvor, hĺbka, svoje priestory, pre nový diamant v hrude. Nie po prvý raz mŕtvy hovoria. A ešte dlho bude...“

Matičnú rodinu, bratov a sestry opustila Mária Halková, rod. Michalíková, 28. apríla 2020 v Rožňave.

Ak dbáme na tradície aj v týchto zložitých časoch, ostanú v srdciach živé

Obecný máj v Príbovcich

Text a foto: Ľubomír ŽILA

Tradičná „májka“ v Príbovcich

Máj patrí k najkrajším mesiacom v roku, a to nielen preto, že je mesiacom lásky, ale aj pre krásny pohľad na prebúdajúcu sa prírodu. „Máj“ sa stavia ako symbol zdravia a krásy. Symbol dobrej úrody, výmeny žezla medzi zimou a jarou.

Obec Príbovce si v mesiaci máj už bez majestátneho „obecného mája“ vedľa hasičskej zbrojnice s pestrofarebnými stužkami vo vrcholci ani nevieme predstaviť. Je to dar všetkých chlapcov všetkým dospelým príbovským dievčatám a ženám. Tak je to

zachovávané v mnohých slovenských obciach... Je už tradíciou, že členovia dobrovoľného hasičského zboru Príbovce v spolupráci s obcou Príbovce „obecný máj“ stavajú už predvečer prvého mája. Vinou šíriaceho sa koronavírusu bola stavba mája tentoraz trochu netradičná – vo večerných hodinách a bez účasti širokého obecnstva. Ak dbáme na históriu a zachováme tradície aj v týchto zložitých časoch, tak máme nádej, že navždy zstanú v našich srdciach živé.

AKO SI PREDPLATIŤ SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

objednávajú telefonicky:

043 / 3812 838

0918 / 904 925

email: snnredakcia@matica.sk

cez formulár:

www.snn.sk/index.php/predplatne

poštou: Slovenské národné noviny

P. Mudroňa 1, 036 01 Martin

Ročné predplatné:

28,- €

Polročné predplatné:

14,- €

Štvrťročné predplatné:

7,- €

Účet na úhradu predplatného:

IBAN: SK28 7500 0000 0040 0786 8337

Variabilný symbol: 821020 - Do poznámky uveďte meno a priezvisko odberateľa.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V rozšírenom čísle SNN 15 – 16/2020 sme publikovali poslednú časť trojdielneho cyklu historika Ivana Mrvu o zničujúcich epidémiách minulosti, ktoré sužovali našich predkov. Okrem iného sa v nej zmieňuje aj o pôvode slova karanténa, keď lode museli pred vplávaním do francúzskeho prístavu povinne zostať na voľnom mori štyridsať dní – a to je francúzska číslovka, ktorá bola základom na vznik spomínaného slova. Čiže správna odpoveď mala znieť, že pôvod slova karanténa treba hľadať vo Francúzsku. Spomedzi správnych odpovedajúcich sme vyžrebovali týchto výhercov: Katarína Vincová, Nitra-Klokočina; Lýdia Šimková, Mojmirovce; Anna Vozárová, Spišská Nová Ves.

• Dnes sa opäť vrátame do minulosti, tentoraz vzdialenej sedemdesiatpäť rokov, keď sa v Európe skončila druhá svetová vojna a nad Berlínom zavali zástavy víťaznej Červenej armády. Aký je teraz oficiálny dátum podpísania kapitulačných protokolov nemeckým armádnym velením, a teda aj ukončenia tejto vojnovnej kataklizmy? Svoje odpovede posielajte na adresu redakcie alebo na naše elektronické kontakty našej administrátorky Ľubici Rišiaňovej do vydania ďalšieho čísla SNN.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

16. mája

– pred piatimi rokmi sa novovymenovaný biskup Rožňavskej diecézy Stanislav Stolárnik ujal úradu diecézneho biskupa (2015); vymenovaný bol po prijatí rezignácie diecézneho biskupa Mons. Vladimíra Fila z dôvodu dosiahnutia sedemdesiateho piateho roka života

– pred šesťdesiatimi rokmi sa narodil operný spevák Miroslav Dvorský (1960); na opernej scéne debutoval v roku 1983, jeho dielo sme si pripomenuli v samostatnom medailóne

– pred desiatimi rokmi zomrel politický väzeň Anton Halko (1952 – 2010); za zbehnutie zo základnej vojenskej služby ho ako devätnásť-ročného odsúdili k štrnástim rokom väzenia. Počas väzby bol za pokus o odoslanie listu do Vatikánu odsúdený k ďalšiemu štyri a pol ročnému trestu. V Leopoldovskej väznici nakoniec prežil sedemdesať a pol roka

– pred piatimi rokmi zomrel rímskokatolícky biskup Dominik Tóth (1925 – 2015); bol emeritným pomocným biskupom Bratislavsko-trnavskej arcidiecézy, v decembri 1989 ho arcibiskup Ján Sokol vymenoval za generálneho vikára

17. mája

– pred sto šesťdesiatimi rokmi sa narodil spisovateľ, dramatik a publicista Martin Kukučín (1860 – 1928); z jeho tvorby spomeňme diela Na hradskej ceste, Rysavá jalovica, Neprebudený, Keď báčik z Chochoľova umrie či Na podkoníckom bále

– pred tridsiatimi rokmi sa narodil novinár Ján Kuciak (1990 – 2018); 21. februára 2018 ho spolu so snúbenicou Martinou Kušnirovou zavraždil Miroslav Marček, ako sa sám priznal

19. mája

– pred sto rokmi sa narodila herečka Marta Černická-Bielíková (1920 – 2002), manželka Paľa Bielíka; do svojho odchodu na dôchodok v roku 1979 pôsobila v činohernom súbore Novej scény v Bratislave

– pred päťdesiatimi rokmi zomrel právnik, diplomat, historik, politológ Jozef August Mikuš (1909 – 2005), profesor európskych dejín a medzinárodných vzťahov na univerzitách Saint John's University v Queens (New York) a Georgian Court College v Lakewood (New Jersey); popri tejto činnosti napísal šesťnásť kníh, v ktorých sa venoval dejinám Slovenska v európskom kontexte, filozofii, diplomacii

20. mája

– pred osemdesiatimi rokmi sa narodil básnik, spisovateľ pre deti, dramatik, prekladateľ a textár Marián Kováčik (1940 – 2004); ťažiskom jeho poetického diela je intímna lúbozná lyrika, v oblasti detskej literatúry sa predstavil zbierkami humorne ladených básničiek, deťom tiež adresoval televízne rozhlasové hry

– pred osemdesiatimi rokmi sa narodil slovensko-kanadský hokejista Stan Mikita (1940 – 2018); člen Hokejovej siene slávy, v šesťdesiatych rokoch sa stal najviac obávaným útočníkom NHL a v tom čase bol aj štyrikrát najlepším strelcom ligy

– pred osemdesiatimi rokmi zomrel prozaik a dramatik Jozef Gregor Tajovský (1874 – 1940); vytvoril nezabudnuteľné postavy slovenského ľudového života: starého otca v spomienkovej próze Do konca, úbohého sluhu Maca Mlieča, statočnú Mamku Pôstkovú, obetavú matku v próze Horký chlieb, do krajnej núdze zahnaného dedinského bedára z črty Na chlieb

21. mája

– pred osemdesiatimi rokmi sa narodil operný spevák Pavol Mauréry (1935 – 2017); za svoj celoživotný prínos v prospech tradičnej opery dostal okrem iného aj Cenu Literárneho fondu

Ľudovít KUSAL